

ȘTEFAN MOLDOVAN ȘI BIOGRAFIA VIEȚII LUI ȘTEFAN BERCEANU ÎN LUMINA UNUI MANUSCRIS INEDIT

ȘIPOȘ Ibolya

Colegiul Național „Iulia Hașdeu” Lugoj

Una dintre personalitățile politice, bisericești și culturale din secolul al XIX-lea implicate în mișcarea națională a românilor din Transilvania și Banat este legată de figura prepositului Ștefan Moldovan. Participant activ la revoluția de la 1848¹ și evenimentele care au configurat viața Bisericii Unite a românilor ardeleni pe parcursul celei de a doua jumătăți a veacului al XIX-lea, Ștefan Moldovan a reușit în calitate de protopop de Mediaș², vicar al Hațegului³ și canonic al Episcopiei Greco-Catolice de Lugoj⁴ să devină o personalitate cunoscută și apreciată de toți intelectualii vremii. O dovedește o bogată corespondență cu oameni de cultură și ierarhi ai Bisericii românești din care nu lipsesc George Bariț⁵, Timotei Cipariu⁶, Alexandru Papiu Ilarian⁷, Alexandru Șterca Șuluțiu⁸ și alții, reflectând imaginea unui cărturar interesat de binele obștesc pus în slujba semenilor.

Cum scopul lucrării nu este de a consemna viața și activitatea istoriografică a prepositului Ștefan Moldovan, (fig. 1) ne vom opri asupra unui manuscris inedit, redactat de către bătrânul cărturar la 25 august 1885 așa după cum se poate observa în anexa de față.

După înființarea Episcopiei Greco-Catolice de Lugoj Ștefan Moldovan este numit la 1857 canonic lector în cadrul noului Capitlu, începând de acum înainte o perioadă fertilă în redactarea unor lucrări dedicate istoriei locale, istoriei Banatului sau noii eparhii bănățene, majoritatea dintre studii fiind puțin cunoscute, altele pierdute sau rămase în manuscris.

Atras de istoria și măreția așezării comunei Lugoj „acest loc din străbuni pentru națiunea română celebru și după nume din antichitate sacru”⁹, Ștefan Moldovan elaborează într-o primă etapă un mic studiu dedicat urbei locale. Urmează redactarea unor lucrări eclesiologice închinare

¹ Suciu 1933, p. 1–52; Chereșteșiu 1966, p. 205, 224, 277, 280, 472; Giura/Racovițeanu 1979, p. 409–420; Botezan 2008, p. 261–276; Revoluția 1977, doc. 107, 149, 170, 209; Documente 1988, p. 51; Botezan 2009, p. 9–24; Naghi 2014 a, p. 90–114; Șipoș 2014, p. 115–144.

² Ștefan Moldovan a deținut funcția de protopop gr. cat. al Mediașului între anii 1847–1852, fiind numit ulterior vicar foraneu al Hațegului între 1852–1857 și canonic al Episcopiei de Lugoj până la decesul său din anul 1900. Pentru informații vezi, Canonici 2013, p. 251–252.

³ Radu 1913, p. 127–128; Naghi 1986–1987, p. 308–326; Rusu 1994, p. 253–282; Basarab 2001, p. 79–83; Vulea 2009 a, Vulea 2009 b, Huț 2012, p. 271–284.

⁴ Activitatea lui Ștefan Moldovan în fruntea eparhiei de Lugoj în Dieceza Lugojului 1903; p. 127–130; Boroș 1925; Wallner Bărbulescu 2007, p. 24; Naghi 2011, p. 385–400; Naghi 2014 b, p. 367–376; Naghi 2015, p. 125–139.

⁵ Bariț 1983, p. 256–359; Naghi 1996, p. 114–130.

⁶ Patachi 1957, p. 71–81; Patachi 1964, p. 55–59; Botezan 1971, p. 119–128; Botezan/Botezan/Cuibuș 1992, p. 434–447.

⁷ Degan 1905, p. 208–209; Pervain/Chindriș 1972, p. 227.

⁸ S.J.A.S.C.–F.P.A.Ș.Ș.

⁹ Moldovan 1862; Wallner Bărbulescu 1982, p. 227–237.

primului episcop unit din Lugoj dr. Alexandru Dobra¹⁰ și noii eparhii¹¹. Ultima operă, intitulată *Albumul Capitulului Bisericii Catedrale greco catolice din Lugoj*¹², reprezintă sinteza istorică de peste o mie de pagini dedicată întemeierii noii dieceze, lucrare considerată pierdută până în prezent. O serie de copii transcrise de Ștefan Moldovan pe diverse foi permit reconstituirea parțială a monumentalei lucrări.

Fragmentul de față intitulat *Anotațiuni despre familia și viața P[roto]popului și Parohului gr. cat. din Lugos Ștefan Bercianu*¹³, (fig. 2) păstrat în custodia Arhivelor Statului din Timișoara se referă la genealogia și personalitatea primului paroh ortodox din Lugoj trecut la unire în anul 1836¹⁴. Scrise pe foi mari de registru, cele 16 pagini redactate de Ștefan Moldovan cuprind o parte a lucrării *Albumului*, fiind însoțite de o scrisoare neterminată de trei pagini format mic (f. 17–19) aparținând unui autor necunoscut, probabil paroh greco- catolic și adresată lui Ștefan Moldovan și de alte două pagini (f. 20–21) identice ca mărime cu primele compuse tot de prepositului lugojean. Cum ultimele două file ale manuscrisului aparțin altui capitol din lucrarea *Albumului* dedicat construirii Bisericii Catedrale din Lugoj după cum am menționat cu ocazia publicării acelei părți¹⁵, de această dată ne vom rezuma la analizarea primelor 16 pagini închinete lui Ștefan Berceanu. Intercalarea unor capitole distincte din lucrare pe același manuscris, la care putem adăuga și constatarea că în timpul redactării *Albumului* Ștefan Moldovan s-a bucurat de sprijinul unor colaboratori apropiați din cadrul Bisericii Unite, dovedește că până la finalizarea imensei monografii bătrânul cărturar a lucrat în etape, folosind documente din sursele primare aflate în arhiva episcopiei și parohiei greco-catolice din Lugoj, după cum demonstrează scurtele notificări făcute de către autor pe marginea documentului. După decesul lui Ștefan Moldovan majoritatea manuscriselor au fost moștenite de către Ioan Boroș un alt mare arhieru al diecezei unite din Lugoj, fiind folosite ulterior la redactarea Șematismului din 1903 și în diverse monografii de istorie bisericească. După instalarea regimului comunist în România la 1948 o bună parte din documentele utilizate de Ștefan Moldovan la redactarea lucrării s-au pierdut și împrăștiat în diverse instituții și colecții particulare¹⁶.

Fragmentul de față al manuscrisului începe cu un document original subscris la Hunedoara în 5 februarie 1834 de Mihai și Samuil Butsi asesori de tablă din care aflăm că un anume Petru „Bartsi” sau „Barchi” din care se trăgea și parohul Ștefan Berceanu a fost ridicat la rangul de nobil de principele Transilvaniei Gheorghe Rákóczi în 1631. După căsătoria lui Petru „Bartsi” cu nobila Cristina Dori o parte dintre urmași din cauza ciumei și foametei din Transilvania la 1738 s-au așezat în Banat. Unul dintre descendenți pe nume George Bartsi s-a stabilit la Lugoj, reușind prin negoț să-și creeze o poziție socială respectată în comunitatea locală.

Născut la Lugoj în 15 sau 17 august 1802¹⁷ (fig. 3) Ștefan Berceanu frecventează școala elementară din comuna Lugoj, preparandia din Arad și teologia la Vârșeț, fiind hirotonit diacon la 14 octombrie 1824 în biserica ortodoxă din Lugoj, deținând această funcție timp de 10 ani.

Tensiunile apărute între Ștefan Berceanu și protopopul de Lugoj Ștefan Atanasievici au rupt

¹⁰ Bocșan/Vulea 2003.

¹¹ Boroș 1925, p. 83; Wallner Bărbulescu 2007, p. 24; Șipoș 2016, p. 167–205.

¹² Wallner Bărbulescu 2007, p. 24; Șipoș 2016, p. 167–205.

¹³ S. J. A. S. T.-F. G. C., doc. 140, f. 1–16.

¹⁴ Pușcariu 1892, p. 46, Pușcariu 1895, p. 16–17; Boroș 1925, p. 103–109; Boroș 2001, p. 107–114; Naghi 2013, p. 213–219.

¹⁵ Șipoș 2016, p. 167–205.

¹⁶ Petrov 2005, p. 155–160.

¹⁷ Data nașterii lui Ștefan Berceanu este controversată. Informații mai complete asupra vieții lui Ștefan Berceanu oferă Ioan Boroș care menționând o autobiografie scrisă de primul paroh unit amintește și data de 17 august 1802. Pentru informații detaliate vezi Boroș 1925, p. 103.

unitatea comunității pe motiv că numirile de preoți în parohii se fac în mod preferențial și nu se țin seama de dorințele credincioșilor majoritari ortodocși.

Conflictul mocnit între Ștefan Berceanu și superiorul său ierarhic, cunoaște punctul culminant când primpretorul Petru Palikucevnyi deconspira la 13 decembrie 1830 în fața autorităților comitatului Caraș activitatea Societății secrete „Constituția”¹⁸. Sub influența mișcărilor revoluționare și reformelor inițiate de burghezia liberală din Europa pe cuprinsul Casei de Austria au început să apară o serie de societăți secrete cu tendințe republicane de guvernământ.

Existența la Lugoj a unei puternice clase de mijloc reprezentată de burghezia locală, meseriași și intelectuali a creat premisele formării unei mișcări naționale puternice care urmărea eliberarea românilor de sub dominația străină¹⁹. După afirmațiile prepositului Ștefan Moldovan din grupare făceau parte pe lângă Ștefan Berceanu, alți trei preoți – Demetriu Petrovici, Ioan Lepădat, capelanul Constantin Popovici –nobilul Demetriu Faur și cetățenii: Teodor Ștefanovici, Ioan Teodori, Ioan Vancea, Damaschin și Iosif Nedelcu, George Radu și George Berceanu. Deși autorul manuscrisului nu amintește de toți membrii societății documentele de arhivă și biografia de specialitate vin să întregescă informațiile despre măsurile luate de autorități în procesul intentat participanților și dizolvarea mișcării. O foaie volantă editată în câteva exemplare la Tipografia lui Carol Trauffellner din Lugoj, dintre care una se păstrează în arhiva protopopiatului ortodox din Lugoj²⁰ și alta la Arhivele Statului din Timișoara²¹ numită „Procesul criminal al mai multor frunțași români din Lugoș din anul 1830–1831 pentru societatea noastră” conține numele a 14 acuzați²², a unui acuzator în persoana protopopului Ștefan Atanasievici și patru martori²³. Locul de întâlnire a grupului organizat era la casa meseriașului Teodor Nedelcu unde membrii „s-au adunat noaptea, – până spre miezul nopții au ținut convențiunile ar fi făurit și compus felurite scrisori false îndreptate împotriva cinstei și averii concetățenilor”²⁴.

În afară de meseria practică și sentința din procesul de acuzare, actul nu menționează nimic despre scopul, obiectivele grupării și rolul jucat de fiecare membru. Astfel, despre Damaschin Nedelcu și cei doi fii Theodor și Iosif se cunoaște că au fost „căldărași” iar despre primul copil că a murit la închisoare înainte de pornirea procesului²⁵.

¹⁸ Boroș 1928, p. 7; Boroș f. a., p. 494.

¹⁹ Mișcarea de la Lugoj nu a fost singulară în Banat. O altă grupare cu tendințe naționale și unire a Țărilor Române condusă de Adolf David se forma la 1834 în Transilvania și Banat, cf. Gollner 1937, p. 235–249; Bodea 1967, p. 3–11.

²⁰ Lăzărescu/Muntean 1987, p. 89.

²¹ S. J. A. S. T. – F. C. D. I. D. S., doc. nr. 59, f. 1.

²² Capul de afiș îl deținea Damaschin Nedelcu, căldăraș închis în temniță. 2. Theodor Nedelcu, fiul lui Damaschin, căldăraș repausat înainte de pornirea procesului. 3. Iosif Nedelcu, fiul lui Damaschin, căldăraș închis în temniță. 4. Ștefan Berceanu închis în temniță. 5. Ioan Theodor închis în temniță. 6. Theodor Ștefanovici, închis în temniță. 7. George Radu închis în temniță. 8. George Berceanu închis în temniță. 9. Ioan Vancea închis în temniță. 10. Ioan Lăpădat, diacon, apoi paroh. 11. Demetriu Petrovici, paroh, apoi profesor de teologie în Vârșeț. 12. Constantin Petrovici capelan. 13. Ioan Berceanu diacon. 14. Ioan Faur pălărier nobil.

Martori erau: 1. Demetriu Ioanovici preot gr. oriental. 2. George Petrașcu preot gr. oriental. 3. Dionisie (Gyenes) Mitroni preot gr. oriental. 4. Constantin Popovici preot gr. oriental.

²³ Martori erau: 1. Demetriu Ioanovici preot gr. oriental. 2. George Petrașcu preot gr. oriental. 3. Dionisie (Gyenes) Mitroni preot gr. oriental. 4. Constantin Popovici preot gr. oriental.

²⁴ Boroș 1928, p. 7.

²⁵ Despre familia Nedelcu se cunoaște că a fost de origine aromână stabilită în Banat la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Datorită meseriei practicate și vederilor democratice care circulau în societatea vremii trei membrii ai familiei Nedelcu devin promotori a ideilor revoluționare franceze și luptei de emancipare a românilor. Și alți urmași ai familiei s-au făcut remarcați prin realizări pe tărâm cultural și științific. Un alt fiu Nicolae a devenit avocat în Timișoara și Dimitrie, doctor în medicină și profesor extraordinar (titulus professoris extraordinarii) în cadrul Facultății de Medicină din Budapesta, cf. Berényi 2009, p. 39–40; Țigău 2012, p. 171–172. Unul dintre nepoții lui Dimitrie Nedelcu, Alexandru, fiul lui Theodor, stabilit la Budapesta și-a lăsat averea în folosul bisericii ortodoxe române din Lugoj pentru înființarea unei fundații care să-i poarte numele, cu scopul ajutorării tinerilor

Ștefan Atanasievici a obținut funcția de protopop după decesul tatălui său Constantin, de asemeni protoiereu al Lugojului (1779–1802), fiind considerat de mulți români o autoritate locală, o „voce” pe tărâm național, confesional și cultural. Provenea dintr-o familie nobiliară, Constantin Atanasievici fiind ridicat de către împăratul Francisc I la 10 februarie 1804 împreună cu soția sa Maria Bogdanovici și cei șapte copii la rangul de nobil²⁶. În 29 iunie 1807 protopopul Ștefan Atanasievici semna împreună cu preotul Dimitrie Țichindeal din Becicherecu Mic, Petre Popovici din Bocșa și George Petrovici protopopul din Belinț Recursul maiestatic adresat împăratului Francisc al II-lea pentru numirea unui director școlar român în Banat, post rămas vacant după moartea directorului Dimitrie Ștefanovic²⁷. Între 1815–1817 îl găsim pe Ștefan Atanasievici aspirant la episcopia Aradului alături de alți doi bănațeni în frunte cu Ioan Tomici, protoiereu de Caransebeș și Ioan Mihuș, directorul școlar²⁸. Vacanța scaunului arădean va dura până la 1828 când este ales episcop arhimandridul Nestor Ioanovici de la mănăstirea Bezdin²⁹.

După arestarea membrilor Societății în frunte cu Ioan Vancea, George Berceanu, George Radu, Iosif și Damaschin Nedelcu³⁰, autoritățile au trecut la cercetarea altor membrii ai societății. Fiscul judecătoresc Antoniu Moys, protopopul Ștefan Atanasievici și fiscul onorar Ioanovici s-au deplasat la casele preoților Demetriu Petrovici, Ioan Lepădat, Constantin Popovici, Ștefan Berceanu și nobilului Demetriu Faur și au confiscat în prezența familiilor celor anchetați scrisori și documente considerate compromițătoare. S-a format o comisie în persoana lui George Papházy, protofiscul comitatens Petru Palikucsevnyi, Vasile Fogarasy și Unghváry István pentru traducerea în limba maghiară a scrisorilor din română și sărbă considerate compromițătoare și înaintarea concluziilor anchetei, fiscului judecătoresc Antoniu Moys³¹.

În Congregația generală a comitatului Caraș din 20 iunie 1831 s-a decis arestarea preoților Ioan Lăpădat și Ștefan Berceanu și trimiterea lor sub pază la Episcopia din Vârșeț pentru a fi cercetați³². Judecați, cei doi preoți au fost condamnați la un an de închisoare, ispășită de Ștefan Berceanu la mănăstirea „Mesici”³³. La intervenția episcopului de Vârșeț Maxim Manuilovici la procesul judecat în apel este absolvit și eliberat. După moartea parohului Ioan Lepădat, la cererea credincioșilor ortodocși din Lugoj, prin scrisoarea din 13/26 iunie 1834 adresată episcopiei de Vârșeț, se cerea numirea pe scaunul vacant a diaconului Ștefan Berceanu. Cererea era motivată pe argumentul că Ștefan Berceanu a suferit cu familia multe neajunsuri în timpul procesului „cerșind de la poporeni hrană și îmbrăcăminte”, insulte și rămas fără avere a fost nevoit să apeleze la ajutor din partea susținătorilor ortodocși³⁴.

După rezolvarea favorabilă a cererii din partea episcopiei din Vârșeț la 24 ianuarie 1835, protopopul de Lugoj face o nouă plângere în fața episcopului pe motiv că la prima Sfântă Liturghie după numirea lui Berceanu acesta „ar fi blăstămat pe Atanasievici și pe alți vrășmași ai săi”³⁵. Rezultatul a fost că Ștefan Berceanu este mutat disciplinar la Hodoș și nici noua intervenție a locuitorilor ortodocși din Lugoj în fața episcopiei sârbe la 20 septembrie 1835 nu va duce la repunerea lui drepturi.

cu situație materială precară, dornici să învețe meserii sau să activeze în industrie și comerț, cf. Jurchescu 1943, p. 3; Lăzărescu/Muntean 1984, p. 3.

²⁶ Iván 1899, p. 106; Andrassy 1913, p. 21; Áldásy 1941, p. 87–88.

²⁷ Vulcan 1891–1892, p. 326–328; Ioanovici 1916, p. 166.

²⁸ Pop 1923, nr. 8, p. 2–3, nr. 9, p. 1–3.

²⁹ Vesa 2010, p. 192.

³⁰ Boroș 1928, p.10.

³¹ Boroș 1928, p.18–22.

³² Boroș 1928, p.19–21.

³³ Boroș 1925, p. 12; Naghi 2013, p. 214.

³⁴ Boroș 1928, p. 36, 42.

³⁵ Boroș 1925, p. 13.

Pe fondul neînțelegerilor dintre Ștefan Berceanu și protopopul de Lugoj Ștefan Atanasievici pe o parte și antagonismului dintre români și sârbi pe de altă parte, primii susținuți de o parte a nobilimii comitatului, un mic grup de locuitori din urbea de pe Timiș se decid să treacă la unirea cu Biserica Romei. Astfel, după cum afirma prepositul Ștefan Moldovan în biografia vieții lui Ștefan Berceanu, o parte din nobili în frunte cu „Ungvári, Iacabffy, Zacharias și Frumer au trimis din senul seu deputațiune de 4 inși la P[roto]p[o]pul Banatului și parohului gr. cat. din Timișoara Avram Dobra, ca acesta venind în fața locului să-i primească la S. Unire”³⁶. Momentul trecerii la noua confesiune a fost analizat de către arhiereul Ioan Boroș³⁷ în două cărți, informațiile din manuscris fiind completate pe baza datelor găsite în arhiva parohiei și episcopiei greco-catolice din Lugoj. Unirea de la 1836 s-a realizat cu sprijinul unor „oameni ai bisericii ca: Lonovics József episcopul romano catolic de Cenad, Vulkán Sámuel episcopul greco catolic de Oradea, Dobra Avram protopop-paroh greco-catolic la Timișoara-Fabric, Ștefan Berceanu paroh greco-catolic la Lugoj, Lackner Ágoston priorul ordinului minorit din Lugoj, ale căror familii și membri de familie deja aproape s-au stins”, sau cu ajutorul unor deputați comitatensi: „de pretorele Jakabffy Kristóf, de primul vicecomite de Caraș Lovrentsits, de avocatul cameral regesc Ungvárý János, de avocatul Zachariás István, Frummer (Szende) Antal, József și Zsigmond, de subprocurorul Moys Antal, de notarul comitatens Kiss András, de subnotarul Szolun Ferenc și Ficher János”³⁸.

Deși Ștefan Moldovan nu menționează decât în linii generale momentul trecerii la unire din istoriografia specifică se pot reconstitui firul întâmplărilor și modul cum a luat naștere prima parohie unită. După ce un grup de susținători dornici să acceadă în funcții mai înalte în administrația comitatului s-au deplasat în 13 ianuarie 1836 la Hodoș și au venit cu Ștefan Berceanu la Lugoj, acesta, împreună cu nouă persoane și trei sâni s-a deplasat în 20 ianuarie 1836 la Timișoara, pentru a discuta prima dată cu Avram Dobra, protopopul greco-catolic din Timișoara și apoi cu episcopul romano catolic Iosif Lonovics despre dorința lugojenilor de a trece la unire³⁹. După ce o zi mai târziu Ștefan Berceanu l-a convins pe Avram Dobra să vină la Lugoj, actul de unire a fost semnat la 25 ianuarie 1836 în casele lui Nicolae Jakabffy⁴⁰.

Trecerea la noua confesiune a lui Ștefan Berceanu împreună cu 64 de familii⁴¹ a trezit protestul blocului majoritar ortodox în frunte cu Ștefan Atanasievici, mulți dintre români fiind decși să lupte pentru anularea actului de unire. Lipsa de strategie a protopopului a trezit protestul simplilor locuitori care au încercat să-l arunce pe Ștefan Berceanu în râul Timiș și nobilimii unite, atunci când, izbucnind revoltat în biserică, Ștefan Atanasievici „a numit lupi pe cei ce ajută unația; casa în care se adună nu este casa lui Dumnezeu, nu a oamenilor cinstiți, ci spelunca hoților; cei ce se convertesc la unație sunt pârliti și blestemați (perliti și blestemați)”⁴².

Beneficiind de ajutorul lui Samuil Vulcan episcop greco-catolic de Oradea, Ștefan Berceanu este numit paroh la 16 februarie 1836 și asesor consistorial la 1 mai 1836, cu drept de a purta brâul roșu⁴³.

³⁶ Pagina 4 din anexă.

³⁷ Boroș 1925; Boros[1915]. Fără a menționa din partea autorului sau editurii anul apariției, această mică broșură a putut fi tipărită numai în anul 1915, înainte de semnalarea ei în *Cultura Creștină* 1916, p. 64.

³⁸ Boros [1915], p. 6–7. La traducerea din limba maghiară am respectat ortografia specifică epocii.

³⁹ Boroș 1925, p. 14.

⁴⁰ Boros [1915], p. 13.

⁴¹ În lipsa documentului oficial care să menționeze exact numărul persoanelor trecute la unire suntem nevoiți să menționăm cifrele din istoriografia vremii. Astfel, Constantin Albu folosind cartea scrisă de Ioan Boroș amintește numai de 58 familii, cf. Boros [1915], p.12; Albu 1935, p. 4. Chiar și la un secol de la înfăptuirea unirii în presa timpului se menționa că adevăratul motiv de înființare a parohiei greco catolice a fost conflictul lui Ștefan Berceanu cu protopopul ortodox Atanasievici, cf. *Acțiunea* 1936, p.3; *Alion* 1936, p. 1; *Brânzeu* 1936, p. 2; *Krassó – Szörenyi Lapok* 1936, p. 1;(n) 1936, p. 121.

⁴² Albu 1935, p.4.

⁴³ *Schematismus* 1837, p.38.

Nemulțumirile populației față de amenințările nobilimii, taxele stolare percepute de ortodocși, sârbizarea lăcașurilor de cult și școlilor au constituit tot atâtea motive ale comunităților să adere la Biserica Unită. Până în preajma revoluției de la 1848 în arealul bănățean se vor forma încă 13 parohii, majoritatea dintre ele cu sprijinul lui Ștefan Berceanu: Reșița Română (1837), Zgribești (1839), Zorlenț Mare (1839), Iladia (1839), Ciuchici (1840), Budinț (1840), Slatina (1844), Secaș (1846), Igrăș (1845), Sân Nicolau Mare (1846), Gîrliște (1846), Bocșa (1847) și Chernecea (1847)⁴⁴. Rolul important a lui Ștefan Berceanu în extinderea unirii a fost recunoscută chiar de către Ioan Boroș atunci când îl descria ca pe un „bărbat relativ cu puțină știință teoretică, dar cu atât mai vie credință, cu atât mai multă înțelepciune pastorală, cu zel, conștiință, abnegațiune și rezoluție energică... a devenit apostolul sf. Uniri”. Pentru a se putea scrie monografia vieții trebuie mai întâi studiată biografia „parohiilor unite înființate în comitatul Caraș și din vecinătate până la 1856 și existente până azi, cum ar fi: Bocșa, Budinț, Coștei, Cârnecea, Ciuchici, Gârliște, Iladia, Lugoj, Reșița, Surduc, Zgribești, Zorlenț și Vermeș”⁴⁵. Numărul de 14 parohii întemeiate de Berceanu până la 1844, se ridică la 22 până la 1848 și 35 până la 1863⁴⁶.

Revoluția de la 1848–1849 în Banat a creat noi oportunități pentru afirmarea lui Ștefan Berceanu pe tărâm național și organizarea administrativă a bisericii greco-catolice pentru formarea unei ierarhii naționale. Izbucnirea mișcărilor revoluționare în primăvara anului 1848 la Viena și Budapesta a dus la eliberarea lui Eftimie Murgu reținut într-o închisoare din Pesta. La Lugoj, adepții partidei lui Murgu erau formați din intelectuali, meseriași și preoți. Auzind despre intenția lui de a veni în Banat, la nivelul comunei Lugoj se organizează un comitet de acțiune, care se gândește să-l găzduiască pe Eftimie Murgu în casa primarului Constantin Udrea. Cu acest prilej se redactează două procese verbale, unul în limba română, nedatat și altul în limba maghiară din 21 mai 1848⁴⁷. Procesul verbal în limba română este formulat de preotul Dimitrie Teodori și menționează și semnătura lui Ștefan Berceanu⁴⁸.

Experiența acumulată de Ștefan Berceanu cu ocazia participării la Adunarea de la Blaj din 3/15 mai 1848⁴⁹ îl ajută și pe Eftimie Murgu în pregătirea viitoarei Adunări Naționale, după sosirea în Banat, deoarece „românimea acestei regiuni are obiceiul să dea tonul și celorlalți”⁵⁰. Amândoi cutreieră satele fără ca Berceanu să abordeze probleme religioase, interesul fiind propagandă revoluționară⁵¹. Manifestarea de pe Câmpia Libertății a luat în discuție dezideratele naționale românești: înarmarea poporului, introducerea limbii române în administrație și armată, recunoașterea naționalității române, limba maghiară urmând a fi folosită în corespondența cu guvernul maghiar și numirea lui Murgu „căpitan suprem”.

Pe plan bisericesc participanții au urmărit reorganizarea Bisericii bănățene, prin înlăturarea ierarhilor sârbi: Pantelimon Jivcovi de la Timișoara și Ștefan Popovici de la Vârșeț. Au fost

⁴⁴ Schematismus 1847, p. 90–105; Suciș 1977, p. 171; Șipoș 2014, p. 126.

⁴⁵ Boroș 1925, p. 104.

⁴⁶ Canonice Nicolae Brânzeu menționează următoarele parohii greco-catolice întemeiate în Banat: Lățunașul (1851), Ticvaniul Mare, Surducul Mare, Părul (1852), Vermeș, Hisiaș (1853), Scăiuș, Ișgar, Igrăș (1855), Balinț, Dobrești, Nevrincea, Valea Lungă, Comloșul Bănățean (1856), Vărădia, Comoriște, Beba Veche (1857), Furlug, Gherman, Clopodia (1858), Hitiaș, Lighed (1859), Icloda (1863), Racovița, Silaj, Visag, Ghilad, Petromani, Parța, Ramna, Marcovăț, Greovaț, Oravița, Jitin și Mărcina (1864), cf. Brânzeu 1929, p. 38.

⁴⁷ Boroș 1917, p. 13–14; Boroș 1927, p. 11.

⁴⁸ Memoriul mai este semnat de Ștefan Ioanescu, Dimitrie Popovița, Filip Pascu, Ioan Miescu, Gheorghe Tina, Gheorghe Marcu, Pavel Maniu, Nicolae Frenți, Vasile Nicolaevici, Petru Catrușca, Iosif Panaiot, Ștefan Marcu, Iosif Maniul, Ștefan Dragomir, Ion Paulescu, Aron Popovici, Nicolae Dumitru și Pavel Dragomir, cf. Lăzărescu 1980, p. 304–305.

⁴⁹ Ilarian 1852, p. 209; Bodea 1967, p. 134; Suciș 1977, p. 172; Bodea 1998 a, p. 89.

⁵⁰ Suciș 1968, p. 101.

⁵¹ Suciș/Moț 1970, p. 1116–1117; Suciș 1977, p. 171.

aleși în locul lor protopopul Dimitrie Petrovici Stoichescu din Lipova ca „vicar mitropolitan” la Timișoara și protopopul Ignatie Vuia din Vărădia ca „vicar episcopesc” la Caransebeș⁵².

Participant anterior la societatea secretă „Constituția” din Lugoj, fostul protopop de Lugoj, Ciacova și Lipova, Dimitrie Petrovici Stoichescu se bucura de o imensă simpatie în rândul celor 200 de preoți participanți la Adunarea de la Lugoj, mulți dintre ei foști elevi, datorită celor 12 ani petrecuți ca profesor în cadrul catedrei teologice de la Vârșeț⁵³. Tot în rândul sutelor de preoți îl găsim și pe Ștefan Berceanu.

Adunarea de la Lugoj cerea convocarea unui sinod general, care să ia în discuție unificarea bisericilor, dar modalitatea de realizare urmărea strategii diferite pentru cele două confesiuni. Ortodocșii doreau scoaterea episcopilor de sub ierarhia Carlovițului, în timp ce greco-catolicii plănuiau înființarea unei Mitropolii românești în Transilvania. Curia Romană preconiza convocarea unui sinod propriu la Strigoniu în 24 septembrie 1848. Premergător acestui eveniment la nivelul fiecărei eparhii - până la 27 august 1848 - se dorea desfășurarea unor sinoade protopopești care să răspundă la un chestionar din 27 puncte referitor la principale probleme de reformare a bisericii.

Sinodul de la Lugoj s-a desfășurat la 28 iunie 1848 în prezența lui Ștefan Berceanu protopop greco-catolic, la consfătuire fiind prezenți și Ioan Berceanu paroh în Bocșa Montană, ales și notar al sinodului, Ilie Paulescu paroh în Sălha-Coștei, Nicolau Adamescu din Chernecea, George Țiapu din Zorlențul Mare, George Vernica din Zgribești, George Cărbunar din Secaș și Teodosiu Miescu capelan în Lugoj. Datorită evenimentelor revoluționare nu au ajuns la lucrărilor sinodului Iosif Teodorovici din Reșița, Nestor Lupulovici și Ilie Cuterra din Clopodia, Constantin Avramescu din Ciuchici, Toma Madincea din Ilidia și Ioachim Ioanoviciu din Gherliște⁵⁴. Sub influența mișcărilor naționale din Banat participanții la sinodul de la Lugoj, cunoscând și programul adunărilor de la Blaj și Lugoj au inclus în protocolul ședinței revendicări de unire ecleziastică, solicitând libertatea, independența și egalitatea pe teren bisericesc, scolastic și cultural; folosirea limbii românești în toate problemele diecezane, ștergerea denumirii rușinoase de valah și înlocuirea cu cea de român și înființarea altor două episcopii una în părțile Sătmăruului și alta în părțile Banatului, subordonatei unei viitoare Mitropolii unite cu sediul la Alba Iulia⁵⁵. Faptul că două dintre propunerile sinodului de la Lugoj se regăsesc în programele Adunărilor Naționale de la Blaj și Lugoj, se datorează probabil lui Ștefan Berceanu. În toamna anului 1848 documentele menționează o intensificare a mișcărilor revoluționare ale protopopului unit.

Rescriptul împăratului din 3 octombrie 1848 stabilea dizolvarea Parlamentului din Pesta, deschizând calea imperialilor pentru dezarmarea forțelor revoluționare maghiare din Banat. Dispunând de soldații din Timișoara și Arad, armata austriacă ocupă centrele urbane și dezarmează oștile revoluționarilor maghiari. La 9 octombrie 1848 generalul Rukavina comandantul cetății Timișoara a decretat starea de asediu și în 16 octombrie a eliberat toți deținuții politici. Din a doua jumătate a lunii octombrie 1848 s-a trecut la ocuparea principalelor localități bănățene. Un raport secret al lui Iankovics Demeter din 11 septembrie 1848 menționa că mai mulți „instigatori” acționează în Lugoj în frunte cu Ștefan Berceanu, preotul D. Teodori, preotul capelan Teodosie Miescu, Ștefan Ioanescu notarul orașului și comercianții Dimitrie Popovița și Vasile Brediceanu. Raportul sublinia că la casa lui Berceanu din Lugoj vin diverși români din Țara Românească și Transilvania care „vagabondează” și instigă poporul⁵⁶. O altă notă din 8

⁵² Mureșianu 1972, p. 470–474.

⁵³ Ciuhandru 1931, p. 149–154; Suciu 1946, p. 272–279; Suciu 1978, p. 271–273; Suciu/Constantinescu 1980, p. 731.

⁵⁴ Boroș 1922 a, p. 85.

⁵⁵ Boroș 1922 b, p. 274.

⁵⁶ Suciu 1968, p. 185–186, 188–189.

octombrie 1848 din partea comitelui Carașului indica că la Lugoj Berceanu întreține consfătuiri cu Murgu și alți reprezentanți români. Ulterior s-a aflat că erau revoluționari din celelalte două țări românești⁵⁷. La 29 octombrie 1848 trupele imperiale erau la marginea comunei Lugoj. Armata austriacă a ocupat principalele clădiri, Consiliul de Război de la Timișoara permițând înlocuirea autorităților comitatense cu un comitet provizoriu format din 21 de persoane. Noua conducere era condusă de trei președinți, în frunte cu un român (Vasile Fogărașy), un sârb (Georgiu Milencovici) și un maghiar (Stefan Zakariás)⁵⁸. Din noua conducere făcea parte și Ștefan Berceanu alături de alți români fruntași.

Sprijinirea trupelor imperiale în iarna anului 1848–1849 aduce lui Berceanu o nouă condamnare. Atunci când generalul Bem ocupă Banatul, protopopul Berceanu este arestat și în rechizitoriu se menționa acuzarea că a sprijinit fruntașii români din Transilvania, printre ei numărându-se protopopul Ioan Popasu din Brașov, prof. August Treboniu Laurean și Ioan Mărgineanu avocat din Ardeal. Mai era învinovățit că a sprijinit armata glotașilor numită „Legio romana” și-a organizat această armată, ținându-le o cuvântare în limba română „încât la auzul aceleia, cei de față s-au cutremurat”⁵⁹. La sfârșitul lunii august 1849 Eftimie Murgu merge la Seghedin pentru a obține din partea ministrului de interne Szemere eliberarea protopopului Ștefan Berceanu, Vasile Fogarasi și Maxim Pacu⁶⁰.

După evenimentele revoluționare de la 1848 Ștefan Berceanu se implică în extinderea unirii pe teritoriul bănățean. La 26 noiembrie 1853, prin bula *Ecclesiam Christi*, papa Pius al IX-lea a restaurat Mitropolia de Alba Iulia și Făgăraș, înființând și două eparhii noi la Gherla și Lugoj. Noua episcopie de Lugoj, condusă de primul episcop Alexandru Dobra a cuprins la început 22 de parohii obținute din eparhia de Oradea și 91 de parohii ardeleno din comitatul Hunedoara⁶¹. Numărul mic de comunități⁶² greco-catolice a crescut după înființarea episcopiei datorită activității pastorale întreprinse de protopopul Ștefan Berceanu în satele bănățene. Ștefan Moldovan surprinde în termeni pozitivi strădaniile întreprinse de Ștefan Berceanu în creșterea numărului de credincioși uniți, dificultățile întâmpinate de protopop în edificarea Bisericii Catedrale din piața comunei Lugoj și opoziția blocului ortodox în extinderea noii confesiuni.

În final, se impune o scurtă analiză asupra rolului jucat de Ștefan Berceanu la construirea Bisericii Catedrale din Lugoj. (fig. 4) După primele aprobări venite în anii 1837–1838 din partea împăratului și Consiliului Locumtenențial Ungar pentru edificarea unei biserici în mijlocul pieței comunei Lugoj, din cauza diverselor dificultăți și piedici a trebuit să treacă un timp îndelungat până la finalizarea construcției. Cauzele au fost diverse, de la incendiul din 1842⁶³ care a distrus casa și capela greco-catolică de oficiere a cultului aranjat de către Ștefan Berceanu, locul de edificare a Bisericii Catedrale și până la izbucnirea revoluției de la 1848. Abia după

⁵⁷ Dragomir 1946, p. 71–72.

⁵⁸ Din comiteul lărgit făceau parte Maximilian Pascu, Ioan Marcu, Stefan Ioanescu, Iova Popovici, Ioan Paciura, Franz Beè, Nicolau Höchinger, Demetriu Popovița, Teodor Petrovici, Atanasie Iancovici, Grigoriu Milancovici, Iosif Dicu, Alexandru Atanasievici, Const. Udrea, Mihailu Lațcu, Aristid Mangiarly, Carol Sculteti, Constantin Popovici, Iosif Constantini, Paul Szivos, cf. Boroș 1927, p. 25; Suciuc 1968, p. 193.

⁵⁹ Boroș 1925, p. 108.

⁶⁰ Bodea 1998 b, p. 1146.

⁶¹ Dieceza Lugoșului 1903, p. 71.

⁶² Literatura de specialitate menționează un număr diferit de parohii și credincioși greco-catolici unele cifre fără o documentare temeinică. Ștefan Lupșa menționa doar un număr de 14 parohii și câteva zeci de filii cu 9680 suflete (Lupșa 1938, p. 786; Renașterea 1938, p. 3) în timp ce istoricul I. D. Suciuc consemna o cifră de 22 parohii cu 11.000 credincioși care puteau să fie organizați într-un protopopiat (Suciuc 1977, p. 174).

⁶³ *Logos*, în *Gazeta de Transilvania*, VI, 1842, nr. 31, p. 3–4; Din ajutorul oferit de Administrația camerală de 400.00 de cărămizi, 126 cubici de piatră, 870 meți var stins și 5041 fl. 31 ½ cr., Ștefan Berceanu a primit „25.000 cărămii, 100 cubice var și lemne de lipsă”, cf. *Drapelul* 1916, p. 2.

finalizarea fundamentului în anul 1845, ridicarea zidurilor, turnului și crucii la 1851, Biserica Catedrală era aproape gata. (fig. 5) Vizita împăratului Francisc Iosif I la Lugoj în 20 iulie 1852, împreună cu episcopul de Oradea Vasile Erdélyi, surprinsă de presa timpului⁶⁴ vine să întărească sprijinul autorităților imperiale în stabilirea la Lugoj a unui centru episcopal. De la celebrarea primei sfinte liturghii la 3 decembrie 1854, vizita nunțiului apostolic Michele Viale Prela la 24 octombrie 1855⁶⁵ și instalarea primului episcop Alexandru Dobra la 21 septembrie 1856⁶⁶ sunt pași definitorii în consolidarea noii dieceze. După o viață închinată luptei naționale, întemeierii și extinderii Bisericii Unite în care a crezut cu tărie, Ștefan Berceanu se stingea în 23 septembrie 1870 la vârsta de 68 ani.

Preocupările pe tărâm istoric a lui Ștefan Moldovan și efortul depus în elaborarea unei lucrări monografice dedicate Bisericii Unite pe care a slujit-o toată viața întregesc opera cărturarului și omului de cultură, înscriindu-se alături de alți intelectuali bănățeni în pleiada de reprezentanți de seamă ai istoriografiei române din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Bibliografie:

Acțiunea 1936	Unirea în Lugoj e de 100 ani, în <i>Acțiunea</i> (Lugoj), III, 1936, nr. 6, 9 Februarie.
Albu 1935	Constantin Albu, Din istoricul uniației în Lugoj, în <i>Foaia Diecezană</i> , Caransebeș, 1935, L, nr. 47, 24 noiembrie.
Áldásy 1941	Áldásy Antal, <i>A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke II. Címereslevelek (1801–1825)</i> , vol. 7, Budapest, 1941, doc. nr. 76.
Alion 1936	Alion, Popa Bercianu, în <i>Răsunetul</i> (Lugoj), XV, 1936, nr. 8, p. 16 februarie.
Andrassy 1913	Andrássy Gyula, <i>Magyarország címeres könyve (Liber armorum Hungariae)</i> , vol. I, Budapest, 1913.
Bariț 1983	<i>George Bariț și contemporanii săi</i> , vol. VI, Editura Minerva, București, 1983.
Basarab 2001	Maria Basarab, O „consciere” cu cărți vechi semnată de Ștefan Moldovan. Document inedit, în <i>Apulum</i> , XXXVIII/2, 2001.
Berényi 2009	Maria Berényi, Medici și farmaciști români din Budapesta în secolul al XIX-lea, în <i>Simpozion. Comunicările celui de-al XVIII-lea simpozion al cercetătorilor români din Ungaria</i> , Giula, 2009.
Bocșan/Vulea 2003	Nicolae Bocșan, Camelia Vulea, <i>La începuturile episcopiei Lugojului. Studii și documente</i> , Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2003.
Bodea 1967	Cornelia Bodea, <i>Lupta românilor pentru unitatea națională: 1834–1849</i> , Editura Academiei Române, București, 1967.
Bodea 1998	Cornelia Bodea, <i>1848 la români</i> , vol. III, Editura Enciclopedică, București, 1998.
Bodea 1998b	Cornelia Bodea, <i>1848 la români</i> , vol. II, Editura Enciclopedică, București, 1998.
Boroș f.a	Ioan Boroș, despre Societatea secretă română din Lugoj (1830–1834), în I. Lupaș, <i>Cronicari și istorici români din Transilvania</i> , Ed. a 2-a, Editura Scrisul românesc, f.a.
Boros [1915]	Boros János, <i>Az unio (hitegyesülés) kezdete Lugoson és Jakabffy Miklós táblabíró működése</i> , Lugoj, [1915].

⁶⁴ *Lugoș, 21 Juli*, în *Wiener Zeitung*, 1852, nr. 180, 29 Juli, p. 2083–2084; *Gazeta Transilvaniei* 1852, p. 214; *Lugos, den 21 Juli 1852*, în *Temesvarer Zeitung*, I, 1852, nr. 176, 24 Juli, p. 2.

⁶⁵ Boroș 1925, p. 89.

⁶⁶ *Gazeta Transilvaniei* 1856, nr. 76, p. 281–283, nr. 77, p. 297–298; nr. 78, p. 301; nr. 80, p. 309; nr. 81, p. 313; nr. 82, p. 317. Articolul este semnat de Andrei Liviu Pop. Despre alte importante evenimente în administrarea parohiei și construirea bisericii catedrale în Dieceza Lugojului, 1903, p. 216–219.

- Boroș 1917 Boros János, *Történeti feljegyzések Lugos városáról és Udria Konstantin nevű birájáról az 1848/9 évi szabadság harccal kapcsolatban*, Lugoj, 1917.
- Boroș 1922a Ioan Boroș, Anul 1848 și sinoadele protopopești și cel diecesan din eparhia unită de Oradea Mare, în *Cultura creștină*, XI, 1922, nr. 4.
- Boroș 1922b Ioan Boroș, Anul 1848 și sinoadele protopopești și cel diecesan din eparhia unită de Oradea Mare, în *Cultura creștină*, XI, 1922, 9–10.
- Boroș 1925 Ioan Boroș, *Unirea românilor din Lugoj*, Lugoj, 1925.
- Boroș 1927 Ioan Boroș, *Evenimentele revoluției de libertate din anii 1848/49 desfășurate în Lugoj*, Editura Tipografiei Națională, 1927.
- Boroș 1928 Ioan Boroș, *Constituia societate secretă română în Lugoj (1830–1834)*, Lugoj, 1928.
- Boroș 2001 Ioan Boroș, *Unirea românilor din Lugoj*, ed. a II-a; Editura Europa Nova, Lugoj, 2001.
- Botezan 1971 Ioan Botezan, Documente privind istoria învățământului între anii 1850–1860, în *Sargetia*, VIII, 1971.
- Botezan/Botezan/
Cuibuș 1992 Liviu Botezan, Ioana Botezan, Ileana Cuibuș, *Timotei Cipariu. Corespondență primită*, Editura Academiei Române, București, 1992.
- Botezan 2008 Liviu Botezan, Moldovan, Ștefan, în *Biografii istorice transilvane(I). Dicționar al personalităților revoluției de la 1848–1849 din Banat și Transilvania*, București, 2008.
- Botezan 2009 Liviu Botezan, Ștefan Moldovan, participant la revoluția românilor din 1848–1849, în *Biografii pașoptiste transilvane (III). Culegere de studii*, coord. Gelu Neamțu, București, 2009.
- Brânzeu 1929 Dr. Nicolae Brânzeu, Biserica română unită în Banat, în *Almanahul Banatului*, Timișoara, 1929.
- Brânzeu 1936 Nicolae Brânzeu, Cum s-a făcut unirea în Lugoj?, în *Răsunetul* (Lugoj), XV, 1936, nr. 9, 23 februarie.
- Canonici 2013 *Canonici, profesori și vicari foranei din Biserica Română Unită*, coord. Mirela Popa – Andrei, Cluj-Napoca, 2013.
- Cheresteșiu 1966 Victor Cheresteșiu, *Adunarea Națională de la Blaj*, Editura politică, București, 1966.
- Ciuhandru 1931 Pr. Dr. Gheorghe Ciuhandru, Șase documente și câteva cuvinte despre protopopul Dimitrie Stoichescu Petrovici, în *Analele Banatului*, Timișoara, 1931, fasc. 9.
- Cultura Creștină 1916 Cărți intrate la redacție, în *Cultura Creștină* (Blaj), VI, 1916, nr. 2, 25 Ianuarie.
- Degan 1905 Emil V. Degan, O epistolă a lui Alexandru P. Ilarian, în *Unirea* (Blaj), XIV, 1905, nr. 25, 24 iunie.
- Dieceza Lugojului 1903 *Dieceza Lugojului. Șemantism istoric. Publicat sub auspiciile P. S. S. D. Dr. Demetru Radu episcop greco-catolic de Lugoj. Pentru jubileul de la Sfânta Unire de 200 de ani de la înființarea aceleiași dieceze de 50 de ani*, Lugoj, 1903.
- Dragomir 1946 Silviu Dragomir, *Studii și documente privitoare la revoluția din Transilvania în anii 1848-1849*, vol. III, Cluj, 1946.
- Drapelul* 1916 Din trecutul Lugojului român. Focul din 1842, în *Drapelul*, XVI, 1916, nr. 77, 7/20 iulie.
- Documente 1988 *Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române. C. Transilvania*, vol. IV, 14–28 mai 1848, Editura Academiei, București, 1988.
- Gazeta Transilvaniei1852 Urmarea călătoriei Maiestăței Sale prin Banat până la Transilvania, în *Gazeta Transilvaniei*, XV, 1852, nr. 56, 19 iulie.

- Gazeta Transilvaniei 1856 Banat. Instalarea primului episcop gr. c. al Lugojului, în *Gazeta Transilvaniei*, XIX, 1856, nr. 76, 27 septembrie; nr. 77, 30 septembrie; nr. 78, 4 octombrie; nr. 80, 11 octombrie; nr. 81, 14 octombrie; nr. 82, 18 octombrie.
- Giura/Racovițeanu 1979 Lucian Giura, Mihai Racovițeanu, Fruntașul revoluționar de la 1848 Ștefan Moldovan, în *Sargeția*, XIV, 1979.
- Gollner 1937 C. Gollner, Conspirația emigrantului polon Adolf David (1834), în *Revista istorică*, XXIII, 1937, nr. 7–9.
- Huț 2012 Anca-Daniela Huț, Ștefan Moldovan (1813–1900), susținător al școlii și bisericii din Vicariatul Hațegului. Mărturii documentare de la 1855–1856, în *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 4, 2012.
- Ilarian 1852 Al. P. Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, tom. II, Viena, 1852.
- Ioanovici 1916 D. Ioanovici, Câteva momente din lupta pentru episcop românesc la Arad, în *Revista Teologică*, X, 1916, nr. 9–12, 1 mai–15 iunie.
- Jurchescu 1943 Liviu Jurchescu, Scrisori din Lugoj. Convorbire cu părintele Petru Olde, în *Dacia* (Timișoara), V, 1943, nr. 12, 18 ianuarie.
- Krassó–Szörenyi Lapok 1936 Száz éves a lugoji görög – katolikus egyházközség, în *Krassó – Szörenyi Lapok* (Lugoj), LVIII, 1936, 8 sz., 26 ianuar.
- Lăzărescu 1980 Dr. Victor Lăzărescu, Preotul revoluționar Dimitrie Teodori participant la revoluția de la 1848, în *Mitropolia Banatului*, XXX, 1980, nr. 4–6.
- Lăzărescu/Muntean 1984 Dr. Victor Lăzărescu, pr. Vasile Muntean, Ctitorul lugojan Alexandru Nedelcu (1819–1886), în *Telegraful Român* (Sibiu), 1984, nr. 5–6.
- Lăzărescu/Muntean 1987 Dr. Victor Lăzărescu, dr. Vasile Muntean, Despre obiectivele societății secrete lugojene „Constituția” și familia principalului conspirator Damaschin Nedelcu, în *Studii de Istorie a Banatului*, XIII, 1987.
- Lupșa 1938 Ștefan Lupșa, Contribuțiuni la istoria bisericească a românilor bănățeni în secolul XIX, în *Biserica Ortodoxă Română*, LVI, 1938, nr. 11–12.
- Moldovan 1862 Ștefan Moldovan, *Descrierea Lugojului istorică, geografică și statistică în anul D[omnului] 1862*, copie manuscris păstrată în custodia Muzeului de Istorie Lugoj.
- Mureșianu 1972 Ioan B. Mureșianu, Protopopul Ignatie Vuia, în *Mitropolia Banatului*, XXII, 1972, nr. 7–9.
- (n), 1936 (n), Un veac de la unirea Lugojului, în *Cultura Creștină* (Blaj), VI, 1936, nr. 2, februarie.
- Naghi 1986–1987 Gheorghe Naghi, Un manuscris inedit al lui Ștefan Moldovan privitor la Țara Hațegului în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în *Sargeția*, 20, 1986–1987.
- Naghi 1996 Gheorghe Naghi, Corespondența lui Ștefan Moldovan cu George Barițiu, în *Altarul Banatului*, VII (XLVI), 1996, s.n., nr. 4–6.
- Naghi 2011 Gheorghe Naghi, Ștefan Moldovan în câteva scrisori și frânturi de istorie, în *Itinerarii istoriografice. Studii în onoarea istoricului Costin Feneșan*, vol. îngrijit de Dumitru Țicu și Rudolf Gräf, Editura Centrul de Studii Transilvane, Cluj Napoca, 2011.
- Naghi 2013 Pr. Gheorghe Naghi, Contribuții la istoria Bisericii Unite din Banat până la începutul secolului al XX-lea (I), în *Restituiri Bănățene*, vol. III, Editura Eurostampa, Timișoara, 2013.
- Naghi 2014a Gheorghe Naghi, Ștefan Moldovan în revoluția de la 1848–1849. Documente inedite, în *Biografii pașoptiste transilvane(IV)*, Cluj-Napoca – Canada, 2014.
- Naghi 2014b Pr. Gheorghe Naghi, Ultimul drum al pașoptistului Ștefan Moldovan, în *Profesiuniștii noștri (11). Istoricul Gelu Neamțu la 75 de ani*, vol. coordonat de Ioan Lăcătușu, Editura Eurocarpatica, Sfântu Gheorghe, 2014.
- Naghi 2015 Gheorghe Naghi, Fundațiile lui Ștefan Moldovan, în *Intellectualii. Ideologii și*

- destin politic*, coord. Cornel Sigmirean, Editura Arhipelag XXI, Târgu Mureș, 2015.
- Patachi 1957 Liviu Patachi, Ștefan Moldovan și Timotei Cipariu – Știri inedite, în *Mitropolia Banatului*, VII, 1957, nr. 1–3.
- Patachi 1964 Liviu Patachi, Din corespondența lui Timotei Cipariu ca bibliograf, în *Mitropolia Banatului*, XIV, 1964, nr. 1–3.
- Pervain/Chindriș 1972 Iosif Pervain, Ioan Chindriș, *Correspondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, vol. II, Editura Dacia, Cluj, 1972.
- Petrov 2005 Tamara Petrov, Episod nefericit în istoria Bibliotecii și Arhivei Episcopiei Greco-Catolice a Lugojului (1949–1953), în *Biserica și societate în Banat*, Timișoara, 2005.
- Pop 1923 Ștefan Pop, Ștefan Atanasievici, protopopul Lugojului, candidat de episcop la Arad în 1815–1817, în *Foaia Diecezană*, XXXVIII, 1923, nr. 8, 19 februarie/4 martie, nr. 9, 26 februarie/11 martie.
- Pușcariu 1892 Ioan Cavaler de Pușcariu, *Date istoriceprivitoare la familiile nobile române*, vol. I, Sibiu, 1892.
- Pușcariu 1895 Ioan Cavaler de Pușcariu, *Date istoriceprivitoare la familiile nobile române*, vol. II, Sibiu, 1895.
- Radu 1913 I. Radu, *Istoria vicariatului Greco Catolic Hațeg*, Lugoj, 1913.
- Renașterea 1938 Paralele instructive, în *Renașterea* (Cluj), XVI, 1938, nr. 14, 3 aprilie.
- Revoluția 1977 *Revoluția de la 1848–1849 din Transilvania, Vol. 1. 2 Martie–12 Aprilie 1848*, ed. Ștefan Pascu, Victor Chereșteșiu, Editura Academiei, București, 1977.
- Rusu 1994 Adrian Andrei Rusu, Un manuscris inedit al lui Ștefan Moldovan privitor la Țara Hațegului în prima jumătate a secolului al XIX-lea, *Sargeția*, 21–24, 1994.
- S.J.A.S.C. – F.P.A.Ș.Ș. Serviciul Județean al Arhivelor Statului Cluj, *Fond Personal Alexandru Șterca Șuluțiu*.
- S.J.A.S.T. – F.G.C. Serviciul Județean al Arhivelor Statului Timiș, *Fond Gheorghe Cotoșman*.
- S.J.A.S.T. – F.C.D.I.D.S. Serviciul Județean al Arhivelor Statului Timiș, *Fond Colecția de Documente I. D. Suciu*.
- Schematismus 1837 *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis Graeci Ritus Catholicorum pro anno 1837*, Magno Varadini, Typis, Aloysii Tichy.
- Schematismus 1847 *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis Graeci Ritus Catholicorum pro anno 1847*, Magno Varadini, Typis, Aloysii Tichy.
- Suciu 1933 Dr. Coriolan Suciu, *Un erou din 1848. Protopopul Ștefan Moldovan din Mediaș*, Blaj, 1933.
- Suciu 1946 I. D. Suciu, Protopopul Dimitrie Petrovici Stoichescu, în vol. *Prinos închinat Înalt Prea Sfințitului Nicodim patriarhul României, cu prilejul împlinirii a optzeci de ani de vârstă, cincizeci ani de preoție și șapte ani de patriarhat*, București, 1946.
- Suciu 1968 I. D. Suciu, *Revoluția de la 1848–1849 în Banat*, Editura Academiei, București, 1968.
- Suciu/Moț 1970 I. D. Suciu, Tiberiu Moț, Eftimie Murgu noi contribuții documentare, în *Studii. Revistă de Istorie*, XXIII, 1970, nr. 6,
- Suciu 1977 I. D. Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei, Timișoara, 1977.
- Suciu 1978 I. D. Suciu, Noi informații despre vicarul mitropoliei Dimitrie Petrovici Stoichescu, în *Mitropolia Banatului*, 28 (1978), nr. 4–6.
- Suciu/Constantinescu 1980 I. D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, vol. II, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980.

- Șipoș Ibolya 2014 Șipoș Ibolya, *Aloisiu Vlad de Săliște și Unirea cu Biserica Romei în lumina unui manuscris din perioada postpașoptistă*, în *Biografii pașoptiste (4). Omagiu dedicat istoricului Gelu Neamțu, la împlinirea vârstei de 75 ani*, vol. coordonat de Ela Cosma, Cluj Napoca – Canada, 2014.
- Țigău 2012 Dragoș-Lucian Țigău, *Studenți din Lugoj la școli și universități europene până în anul 1850*, în *Banatica*, 22, 2012.
- Vesa 2010 Dr. Pavel Vesa, *Episcopia Aradului între 1786–1830. De la ultimul episcop sârb la primul episcop român*, Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2010.
- Vulea 2009a Camelia Elena Vulea, *Biserica Greco Catolică din Vicariatul Hațegului (1850–1918)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2009.
- Vulea2009b Camelia Elena Vulea, *Școala românească în Vicariatul Greco Catolic al Hațegului. A doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2009.
- Vulcan 1891–1892 Iosif Vulcan, Dimitrie Țichindeal. *Date nouă despre viața și activitatea lui*, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare*, seria a II-a, tom. XIV, 1891–1892.
- Wallner Bărbulescu1982 Luminița Wallner Bărbulescu, *Contribuții privind istoriografia românească din Banat la mijlocul secolului al XIX-lea. Descrierea Lugoșului la anul 1862 – manuscris de Ștefan Moldovan*, în *Studii și comunicări de etnografie-istorie*, IV, Caransebeș, 1982.
- Wallner Bărbulescu2007 Luminița Wallner Bărbulescu, *Zorile modernității. Episcopia greco catolică de Lugoj în perioada ierarhului Victor Mihályi de Apșa*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2007.

ȘTEFAN MOLDOVAN AND ȘTEFAN BERCEANU'S BIOGRAPHY IN LIGHT OF A NEW MANUSCRIPT (Summary)

One of the most outstanding and prominent personalities of the National Movement and of the Greek-Catholic Church from the region of Banat was the canonical Ștefan Moldovan, in the 19th century. A work of reference which completes his historical works brilliantly is the *Album of the Capitulum of the Church Cathedral* in Lugoj, a piece of work which remained in his manuscript and it has been considered lost until present day. The monographic work of synthesis of over 1000 pages was written on the basis of the documents from the archives of the Episcopate and the Greek-Catholic Parish in Lugoj. It was planned by Ștefan Moldovan as a work which began from the founding of the diocese until the last decade of the 19th century. The present thesis comprises an unedited chapter of the Album and refers to Ștefan Berceanu's life and personality, who was the first priest of the united parish in Lugoj and was founded in 1836.

He was involved in the political movement of the Romanians from Banat, which was prior to the Revolution in 1848 and he participated together with other priests and tradesmen in the organizing of the secret society called "The Constitution" in 1830. He was present at the Great National Assembly in Blaj, May 1848 and he also became involved in the organizing of the mass meetings in Lugoj, together with Eftimie Murgu, June 1848. However, his many activity remains in the religious field. He engaged in the building of the Greek-Catholic Cathedral in Lugoj and in the development of the Union in the region of Banat. Ștefan Berceanu's work in the service of the United Church was rewarded with a golden medal by the Vatican.

The discovery of a part of Ștefan Moldovan's manuscript allows the reconstitution of the life of a man who for 68 years had been pleading for the consolidation of his own church and the increase of the number of Christians in Banat.

ANEXA

Anotațiuni

Despre familia și viația P[roto]popului și Parohului gr. cat. din Lugos

Ștefan Bercianu

După una copia autentică cu dat Hunidoara 5 Fevr[uarie] 1834 subscrisă de Mihail și Samuil Butsi Jur[ați] Assessori să arată, că:

Petru Barchi s-au Bartsi a fost sub Rákotzi I^{le} P[rinci]pele Transilvaniei, vicecăpitan, și s-a născut în Alba – Iulia, unde au locuit și părinții, și moși-strămoșii lui. Pre aceasta P[rinci]pele în a[nul] 1631 la redicat la starea nobilitariă, și așa în a[nul] 1632 s-a căsătorit cu nobila Cristina Dori de acolo, cu care a avut doi fii pre Petru și Ioan.

Petru Barchi fiul s-a căsătorit tot acolo în Alba–Iulia la a[nul] 1655 cu nobila Josefa Piber de acolo, și a avut cu ea un fiu Pavel, care în etate de 6 ani a repausat.

Ioan Barchi fiul al doile s-a căsătorit în Orăștia la a[nul] 1656 cu Maria fiica senatorelui de acolo Ioan Borsos nobil de Monea, și a avut cu ea trei fii: Petru, Ioan și George. În anii 1663, și 1665 cand s-au născut Ioan, și George, tatal lor Ioan a fost Jude regesc al scaunului Orăștiei.

Petru fiul primo – genit a lui Ioan, în a[nul] 1706 s-a casătorit în Hunidoara cu nobila Elisabeta Iosia, și a avut cu ea doi fii: Francisc născut în a[nul] 1708, și Georgie în a[nul] 1712. -Francisc în etate de 9 ani a repausat; eară

George, după repausarea părinților lui la a[nul] 1738 pentru ciuma cea mare, care devasta atunci în Transilvania, a pelerinat în Banat unde după sine a lăsat remasietje, cari sunt români adeverați;

Ioan fiul al doile a lui Ioan Barchi, în a[nul] 1700 s-a căsătorit în Oraștia cu nobila Agnes fata senatorelui magistratual de acolo Ioan Temesvári, care la a[nul] 1716 fiind atunci Jude Regesc al Scaunului Oraștiei lapadat de calul seu a morit fara prunci.

Georgie fiul al treile a lui Ioan în a[nul] 1702 s-a căsătorit cu nobila Susana fata senatorului Mihail Teurescu din Orăștia; cu aceasta în a[nul] 1706 a avut fiu pre Ioan; și în a[nul] 1709 când era Jude regesc acolo a avut pre Georgie.

Ioanprimo – genitul lui Georgie Barchi, când era de 12 ani, și să afla la scoala în colegiul din Aiud a repausat în boala versatului celui mare.

George fiul al doile a lui George, s-a căsătorit cu nobila din Făgăraș Marica Bucsi; din aceasta la a[nul] 1731 s-a născut Marica; la a[nul] 1732 Iosif Bartsi (scriitoriul originalului acestei genealogie); în a[nul] 1734 Barbara; și în a[nul] 1736 Georgie; /f. 2/

Marica în a[nul] 1751 s-a măritat după Francisc Kis din Aiudiel (Kis-Enyed). Aceasta a născut pe Ștefan Kis în a[nul] 1754 care apoi a fost predicator reformat în Maros – Solimus.

Iosif Bartsi în a[nul] 1768 s-a căsătorit cu Ana Leurințiu de Dálnok. Aceasta la a[nul] 1770 a nascut pe Iuliania; în a[nul] 1774 pre Marica; în a[nul] 1779 pre Ladislau cetățean în Orăștia; în a[nul] 1783 pre Daniel, care (pre timpul scrierei originalului acestei genealogie) trăia în Hunidoara în reședința sa ca cetățean și medic privat.

Ladislau a luat în casatoria pe Iudita Sabeu, care remanend de el veduvă în a[nul] 1838 Nr. Gubin[ului] 1124 și în a[nul] 1839 Nr. G[u]bin[iului] 2166 arată că bărbatul ei a fost în societatea (Tiehu) tăietorilor de carne, și cere a i se lăsa licenția de a tăia carne și mai departe, plătiend tacsă recerută.

George Bartsi fiul cel mai mic al lui Ioan la a[nul] 1738 pentru ciumă pelerind în Banat, (după Protocolul Incuisit[or] ținut în Deva în a[nul] 1833 30 apr[ilie] a descins în Lugos, și aici căsătorindu-se a avut trei fii: Ștefan, Ianeș, și Ioan.

Ștefan îmblând în negoțiătoria, ca un om deșept, s-a așezat în Broșteani, a cui nepoți în a[nul] 1833 au fost: Pavel Bercianu, Parohul gr. or. de acolo, și frații lui: Pavel, Păun, și Ion.

Ianeș a repausat fără semenție.

Ioan a născut pre Nicolae în a[nul] 1778 10 Noem[brie] din muiera sa Floarea

Nicolae a născut pre Georgie “ “ 1779 7 Iulie din muiera sa Tasica

“ “ “ “ Ștefan “ “ 1802 15 Aug[ust] “ “ “ “

“ “ “ “ Ioan “ “ 1818 30 Dec[embrie] “ “ “ “

În fasiunea protocolară din a[nul] 1833 arată martorii: că prenumitul George Bartsi venind în Lugos cu alt nobil Ioan Zagoni s-au vedit a fi de origine magiari, înse pre cum Georgie, fiul lui Ioan Zagoni; așa și fii Bartsescilor căsătorindu-se cu femei de români și fii lor botesându-i Preoții locali gr. orientali, s-au prefăcut în români. Mai foteasă George Zagoni, că bătrânii Georgie Bartsi și Ioan Zagoni vorbea ungureasce între sene, și nu postea; iară lugosienii să mirea de limba și datinile lor. Iei avea uniformă nobilitariu, mintia și sabia. -

Iară literile patente testimoniali, de către Universitatea C[omi]t[a]t[ensă] Hunidorei adunată la Congregațiunea marchală în Deva în a[nul] 1834 8 Fevr[uarie] familiei Bercenescilor date sună așa:

„Nos universitatis Incliti Comitatus Hunyad memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis et singulis, quod cum Nos Anno, die, mense, locoque infra notatis pro ineundis de promovendo publico et privatorum emolumento consiliis sub poena consveta Marchali congregati, simulque una constituti essemus, coram Nobis Paulus Marianu, Abrahamus, Juon, Paun, et Pavel omnes cognomine Bartsi in Possessionibus Brosztyán, et Greovázt Inel: Co[mi]t[a]tui Krassoviensi ingremiati nec non Georgius, et Stephanus Bartsi, in Oppido Lugos degentes, suorum et omnium ad familiam corundem, cognomineque Bartsi/p. 3/de praesenti utentium nomine comparentes, petierunt Nos debita cum Instantia humillime, quatenus eisdem velut cum Daniele Barci in Gremio Comitatus Nostri Oppidi Vayda Hunyad in usu nobilitari constituto, ex una eademque prosapia descendentes, super vera, ac indubitata nobilitate litteras authentico -Testimoniales extradare vellemus ac dignaremur; – quorum justae petitioni assensum uti par est praebentes, – siquidem e fide dignis documentis comprobarentur eosdem Familia Bartci originem traxisse, et abhinc avum eorundem Georgium ad Oppidum Lugos discessisse, – privata autem complurium Congregationis Nostrae commembrorum notitia constet Daniele Bartsi in actuali nobilitatis usu constitutum eese, tenore vero, declarationis suae, de 5^a mensis et anni currentis emanatae, – supplicantes veros et ex prosapia sua descendentes esse agnovisset; – ea propter super actuali Nobilitatis usu, Danielis et respectivae familiae Bartsi praesentes sigillo Nostro publico authentico, subscriptioneque Praesidis, et Notarii munitas futuramque praementationum et successorum jurium in cautelam deservituras extradandas et concedendas duximus Litteras Nostras Testimoniales communi justitia et aequitate suadente.-Datum Devae, e Congregatione Nostra Marchali die octava mensis Februarii Anno Domini millesimo octingentesimo trigesimo quarto. Ladislaus Nopcsa m.p. Sup. Comes (L.S.) Ioannes More m. p. Ordinarius Notarius.

Nb. Sigilul e apăsător pe ceară roșie, în miziloc are corbul cu inelul în gură, și cercuscriere cu litere gotice: „Comitatus Hunyadien: 1490”.-

Din familia Bartsescilor sau a Bercenescilor nobila venita de la Orăștia în Lugos se trage și Ștefan Bercianu primul Paroh gr. cat. în Lugos.

Acesta, după cum arată genealogia familiei Bartsescilor e fiul al doile a lui Nicolae Bercianu și a muierei lui Tasica născut în Lugos în a[nul] 1802 15 aug[ust]. -

În tenereație a învețiat profesiunea cosocariei; înse după aceea s-a primit la cursul teologic în Versieț, și căsătorindu-se cu Maria ..... ⁶⁷din Temisiora, în a[nul] 1824 14 opt[ombrie] s-a hirotonit de Diacon s-a despus la Beserica gr. ort. din Lugos, și într-o această cualitate a servit 10 ani. -

Sub decursul acestui temp a intrat în una societate secretă, de mai mulți omeni periculoși în Lugos constituită, și anume: de Preoții gr. or: Demetriu Petrovici, și Ioan Lăpădat, și/p.4/de Capelanul Constant[in] Popovici, de nobilul Demetriu Faur, de cetățeanii: Teodor Ștefanovici, Ioan Teodori, Ioan Vancea, Damaschin și Iosif Nedelcu, Georgie Radu, și Georgie Berceanu. Aceștia în casele repausatului pre atunci Teodor Nedelcu să aduna, și acolo scrisori, Documente, Testamente false, Pascuile de a defăima pre cei aleși, și pîri mincinoase pregătea și; pentru cari fapte la a[nul] 1831 20 mai toți prenumiții, și cu compli-cele lor Ștefan Bercianu, prin Iosif Frumer de Keresztes substitut vicecomite a C[omi]t[a]tului Caraș au fost citați în antea Sedr[iei] Jud[ețene] c[omi]t[a]t[ense] pre 20 iuniu a. a.

În urma judecării sedriei Ștefan Bercianu a fost condamnat la arest pe un an, care la și împlinit în Monastirea de la Mesîciu.

După aceasta repausând Parohul al 6^{le} din Lugos Ioan Lăpădat comunitatea Beser[icei] gr. or. din Lugos, pre lângă Atestatele sale, unul din 28 apr[ilie], altul din 6 și al 3^{le} din 10 iuniu 1834 cu suplica din 20 iuniu a. a. l-a cerut de la Ep[isco]pul Versețiului Iosif Raiaciș pre Ștef[an] Bercianu de Paroh pe vacanta Parohia din Suseni.

În urma acesteia Ep[isco]pul în 24 ian[uarie] [1]835 la sântit și întărit de Paroh la Beserica gr. or. din Lugos, dându-i Patentele (senghelie) recerute. -

Înse în Lugos P[rotopo]pul locului [Ștefan] Athanasievici contrariându-se al introduce în Parohia vacantă a lui Lăpădatu, poporul cu Șt[efan] Bercianu ținătoriu în 20 sept[embrie] [1]835 din nou a recurs la Ep[ico]p pentru întărirea lui.

Ci de acolo acum, în urma remonstrării P[rotopo]p[ul]ului, și a o[a]menilor lui, n-a dobândit Bercianu rezultatul dorit; s-a dispus înse, ca provizoriu să administreze Parohia vacantă a Hodosiului în vecinătatea Lugosului.

Hodoșeânii avend de următor în Preoția mai de în ante recomandat și primit la cursul teologic pre fiul Parohului repausat de acolo, pre Bercianu, pre lângă toată portarea lui cea recomandabilă, nu l-au ținut mai îndelungat, ci în 3 ian[uarie] [1]836 i-au dat un atestat de dimisiune în care lauda portarea lui cea bună și zeloasă.

În urma acestor machinațiuni a P[rotopo]pop[ului] și a consocilor lui, poporeânii cei nemulțemiți ce des-punerea de la scaunul Ep[isco]pesc din Versieț, iară adicți lui Bercianu, ca să nu rămâna cu totul de ocară, la îndemnul D[omni]lor: Ungvári, Iacabffy, Zacharias, și Frumer au tramis din senul seu deputațiune de 4 inși la P[rotopo]pop[ul] Banatului și Parohului gr. cat. din Temisiora Avram Dobra, că acesta venind în facia locului să-i primească la S. Unire.

P[rotopo]popul preatins mai întâi s-a îndoit a veni – și altcum fiind earnă grea, însă la îndemnul Ep[ico]pului Rom[ano] Ca[olic] de atunci din Temișoara Josef Lonovics, apromițându-i tot potențiosul patro-cioniu a venit în Lugos, și a descins în casele D. Jakabffy Miklos/p.5/.

Pe zioa următoare 13/25 ian[uarie] [1]836 unii din primarii poporului decis a treace la S. Unire, s-au dus în Hodoș, și – așa zicând – mai cu silă au adus pe Șt[efan] Bercianu cu săniile la Lugos; iară alții au adunat poporul la casele lui Jakabffy, și după multă dispută pentru și contra unirei între sene avută, în

⁶⁷ Loc liber în text.

fine din cei mai statornici și clienți ai Domnilor prenumiți s-au înscris la unire 64 de familii cu Ștef[an] Bercianu cu tot. -

Bercianu pe timpul acela era așa de serac încât nici înbrăcămi[n]te cuviincioasă nu avea, nici nutrumen-
tul de toate zilele pentru susținerea casei sale, înse, după ce s-a înduplecat a primi S. Unire, Patronii și
poporeanii lui i-au făcut un rend de îmbrăcămintă preoțiească, și i-au proveziut casa cu ceale necesarii. -

Ep[isco]pul din Urbea Mare Samuil Vulcan, primind oficiosul act al treacerei lugoseănilor la unire cu
d[atul] 16/28 febr[uarie] [1]836 pre Șt[efan] Bercianu la numit de adm[in]istrator] paroh; și această denu-
mire o a făcut cunoscută și oficiatelor respective, celui Camaresc, și celui Co[mi]t[a]tense.

Tot acest bun Ep[ico]p, în 9 mart[ie] [1]836 a trimis lui Berceanu 100 f. și cantorului Nicolae Livanca 30 f.

Iară în 1 mai [1]836 la cearerea patronilor prenumiți, pre Bercianu îl numește de Asesor Consistorial,
și - pentru veazia cetatei - și a S. Unire - îl onorează de a porta „breu roșiu”.

Înse de la Camera regească ca patron adm[inistrativ] nou fundatei Parohiei gr. cat. nu a potut provisorie
a esopera numai 150 f. anuali pe sama Parohului.

Bercianu încât va ascurat despre subsistenția sa a început a întorche la Unire și în alte comunități; și
anume:

În a[nul] [1]836 a ispitit a întorche pre Zsabareani înse aceștia în grabă s-au retras de la pasiul pornit.

În a[nul] [1]837 și [1]838 a pus începutul unirei în Reșiția, cu Preotul Iosif Teodorovici, și în mai multe
filiale din Lugos și Reșiția țienătoare.

Iară în a[nul] [1]839 a pus începutul unirei în Iladia, Zorlenț, și Zgribești, aducând și câte un Preot
din acele comune la S. Unire și anume: în Iladia pre Toma Madincea, în Zorlenț pre George Ciapu, în
Zgribesci pre George Vernica. -

În urma acestora mișcări religionarii Ep[isco]pul cu d[atul] 24 apr[ilie] [1]839 pre Berceanu l-a denumit
de Deputat Diecesan spre a primi din oficiu pre cei ce trec la S. Unire.

Bercianu acum vezindu-se acum întărit în pozițiunea Sa, a pășit în contra P[roto]popului seu Avram
Dobra cu Atestate, și alte mișiele inteprinderi, încât Ep[isco]pul în 4 iulie 1]839 a fost silit al dogeni:
„că după ce el nu șcie latineasce, și toate oficioasele în acea limbă să compun, să nu facă nimic fără
conțeleagerea cu P[roto]popul seu”.

Totuși la rogarea Posesorilor din Lugos, părținitori ai S. Uniri, și așa și a lui Bercianu - Ep[isco]pul
Vulcan prin Litere patente din 3 aug[ust] 1]839 denușce și constitue pre Bercianu de Paroh în Lugos,
fiind atunci secretar și As[esor] C[on]s[is]tor[ial] Ioan Szilágyi.-

Iară Capitlul din Urbea Mare, - la altă rogare a Posesorilor din Lugos respunde cu d[atul] 19 aug[ust]
[1]839 că au esoperat la Ep[isco]pul 172 f. m. c. pentru acoperirea speselor misionarii a lui Bercianu,
batarcă el e leanes întru împlinirea oficioselor relațiuni; și îi recerca, ca să[-]i impună, încetare, de a lăți
urgia asupra preoților fără barbă. După aceastea notifică Capitlul, că să vor esmite deputați rectificatori
despre treaceri la unire D[om]nii preoți Filip Moga, și Samuil Grama; și apoi după ce să vor regula oare-
câteva Parohii trecute la S. Unire, se va denumi Bercianu de V[ice] Arhi[di]acon preste iele și. - /p.6/

Înse și poporul gr. cat. din Lugos în conțeleagere cu Bercianu n-a încetat a lucra pentru consolidarea
S. Uniri în loc; și așa mai întâi a stăruit, că de la partea n. u. să poată dobândi pe partea sa Beserica cea
bătrână S. Nicolae dedicată; înse n. u. semțiend cumcă cu predarea Besericei, vor trece mulți la unire,
sau contrariat cu toată tăria, ci sau învoit cu Deregătoria M[a]g[i]stratuală cu tot a asemna uniților alte
locuri, cari le socotea a fi apte pentru redicarea Besericei.

De aci uniții au rogat pre Ep[isco]pul la începutul a[nului] [1]837 ca să mizilocească a să redica Beserica în mizilocol piațului, și așa a nimici toate alte planuri și proiepte acestei intențiuni contrarii.

În urma reprezentațiunei Ep[isco]pesci Presed[intele] Cam[erei] Reg[ești] Ung[are] comitele Keglevics în călătoria sa trecând prin Lugos în fația locului în aug[ust] [1]837 sub concursul Deputațiunei din oficiali c[omi]t[a]tenși și camerali a esit, i[-]a plăcut locul de Beserică în piață; acesta cunoscând n. u. acum au fost gata a da u[niților] beserica cea veche, numai ca să nimicească planul de a redica Beser[ica] în piață; înse veziend n. e. că u[niții] nu primesc Beserica îndieată au adunat bani și în 12 ian[uarie] [1]838 au trimis la Viena pre senatorul magistratual N. Odetzky Rom[ano] Cat[olic] ca să împedece redicarea Beser[icii] în piață.

Acum poporul gr. cat. au scris Ep[isco]pului Lonovics, ca să fie apărătorul planului seu, de a redica Bes[erica] în piață, și[-]l mai roagă, să mizilocească ca Io[an] Ungvári Fiscalul camerei c. r. din Lugos și Făget, care e patronul Unirei, să nu fie mutat de aici.

Iară Berceanu scrie Ep[isco]pului seu, și arată, că de 10 ani trecuți tergul de țieară, nu să mai țiene în piață, ci afară la Temiș – și în capetul comunei și că în piață numai maisterii, și cei cu verdiețurile se adună. -

În urma acestora s-a emanat Decret[ul] aul[ic] dat[ul] 2 Noem[brie] 1838 Nr. 14.305 ca să se redice Beser[ica] în piață. Așisderea și Univer[itatea] C[omi]t[a]tensă a determinat a să redica Bes[erica] în piață.

Pe baza acestora acte publice Provisoratului cam[eral] reg[esc] a cărat și a strens var în piață, și a adunat peatră sub decursul a[nului] [1]839, iară sub decursul verei anului [1]840 s-au ars 4 cuptoare de cărămidă – și s-au împlinit 140° de peatră toate cărate în piață.

Înse primarii n. e. sub decursul timpului în două renduri au trimis la Viena protestul lor, iară de acolo întorcându-se fără rezultatul dorit – s-au apucat de un mizilocol corumpatoriu, adică: Iosif Panaiot, și Acsente Szamarzsia au îmbieat pre Bercieanu cu una – mia florini, ca să destee de la planul apucat de a redica Beser[ica] în piață; înse acesta a respins ofertul lor, ce, că fapta virtuoasă a sa pre numitul de multe ori a amintit, până ce a fost în viață.

Totuși de la În[alta] Cărmă s-au despus comisarii reg[ești] Csákányi provisorul cameral, cu Geometra Bathori, ca să cercetease cele 9 localități desemnate pentru redicarea Beserice – cari era: 1) cea din partea țiganilor localitate liberă. 2) Ospătăria lui D. Zacharias N. 844. 3) Localitatea în strada Făgetului, unde se ținea unealte cetatei pentru strensul focului. 4) Casa lui I. Hollenstein Nr. 766 pe Str[ada] Făgetului. 5) Casa lui Ales[andru] Manea Nr. 388 unde e t^a noastră între Tunaia și Gusiata. 6) Grădina lui Bathori Vasda Geometra. 7) Casa lui Georgevici. 8) Casa lui Gabr[el] Iankovici N. 572 și a lui I[oa]n Kondali Nr. 571. 9) Casele sub Nr. 21–24 a lui Rederberg, Swoboda și N. Ghițiu; ci Bercieanu cu poporeanii sei au respins aceste localități, arătând cauze ponderoase pentru neprimirea lor, cari comisarii le-au luat la protocol.

Pe baza copiei autentice a protocolului Comisiunei Vicariul gr. cat. Capitular din Urbea Mare Ioan Radnotky a recurs la Maljes[t]a[te], la Primatele, și la Ep[isco]pul Lonovici, ca nicidecum să nu se mute din piață/p. 7/redicarea Beserice ci să se demânde în grabă edificarea ei acolo; asemenea a scris și lui Bercieanu și Poporului ca să remână statornici pre lângă locul preiectat, că vor avea rezultat îmbucurător.

Bercianu în 5 mart[ie] [1]840 scrie la C[on]s[is]t[or]ul din Urbea mare, și Ep[isco]pul Lonovics, că lui, și la 3 Preoți întorși la S. Unire să se mizilocească rezolvirea Congruei.

Din un concept, a unei scrisori a lui Bercieanu, din 30 mart[ie] [1]840 către Ep[isco]pul Lonovici îndreptat, să cunosce, că, Posesorii și Negoțiatorii n. u. din Lugos, după ce au fost respinși în Viena cu cererea lor, au dat recurs la Dieta în Posoniu, ca să împedece ridicarea Besericii în piață; ci recursul acesta în Dietă nu s-a primit la desbatere, ci s-a străpus la În[altul] Consiliu. Aici s-a trimis și una Deputațiune,

la care a luat parte și George Ianovici proprietar în Duleu, cu rogare, ca să se astupe fundamentul de Bescică săpat în piață, că prin redicarea Bescic[iii] se strică frumusețea piațului, și se pune în pericol de foc; înse Bercianu demunstra că nu poate fi pericol de foc, dacă Bescica se va acoperi cu țieglă, fiind și altcum de toate laturile departe de case ca la 10–12°; nici va fi în contra frumuseției piațului, când din contră până aci, din vechime în partea planului piațului de către apus, și m. n. se află un noroi afund, care prin redicarea Bescicii să va împlăa cu pământ și cu peatră.

Înse și În[altul] C[on]siliu a trâmăis Intimat la C[on]greg[ia] Univ[ersității] C[omi]t[a]tense, de la care, fiind Protonotar Szerényi s-a dat păreare „că nu va fi pericol de foc, dacă să va redica Bescica în piață”.

În 20 iuliu [1]840 vicariul Radnotky mangaie pe lugosienii gr. cat. cu respuns la rogarea lor din 26 iunie a. a. zicând: că nisuințele inimicilor nimic nu le vor potea strica, fiindcă cât mai în grabă, le va veni rezoluțiune de la Ma[jes]t[a]tea Sa, că Bescica să se redice în piață, și să se înceapă clădirea ei.

Logosienii gr. cat. cu atăta nu se liniscesc, ci în 14 sept[embrie] [1]840 suplica la Ma[jes]t[a]tea Sa, că după ce și Reg[ească] Cameră Dominială și Univers[al] C[omi]t[a]tensă, s-au învoit a să redica Bescica în piață, și acolo s-a stins var, s-au adunat peatră (140^{oo}) să se îndure a demânda, cât mai în grabă redica-rea Bescicei cesteonate, pe locul destinat.

În urma acesteia C[on]s[il]iul L[ocum]t[enent]ial U[n]g[a]r din Buda cu d[atul] 3 noem[brie] 1840 N. 34.813 respinge pedecile de către n. u. lugosieni puse; și cu d[atul] 23 noem[brie] [1]840 vicariului C[a]p[itul]ar cum că Ma[jes]t[a]tea Sa suplică lugosienilor gr. cat. pentru redicarea Bescicei în piață, cu Decr[etul] Aul[ic] dat 28 opt[ombrie] [1]840 Nr. 15.066/966 s-a îndurat a o primi spre stalul cunoscinței.

Ambe[le] aceste Decrete Vic[arul] C[a]p[itul]ar cu d[atul] 20 noem[brie]/2 dec[embrie] [1]840 le trimite în Copia lui Bercianu, asemănând Unirea din Lugos „cu grăunțiul de muștar”.

Iară pe calea politică încă s-au trimis aceste Decrete la C[omi]t[a]t, cari apoi în Congreg[ăția] C[omi]t[a]tensă s-au și publicat.

Acum Bercianu avend în mână preatinsele Decrete, și cunoștința despre fostă publicarea lor, în Congreg[ăția] C[omi]t[a]tensă, și el a adunat poporul seu, și acestuia cu mare sole[m]nitate le a publicat.

Poporul gr. cat. din incidentul acesta favorabil îndemnat a trâmăis de a dreptul la Ma[jes]t[a]tea Sa mulțemită, și a cerut ca pentru punerea petrei fundamentale a Bescicei să se despună Ep[isco]pul din Transilvania I[oa]n Leményi.

Iară Bercianu în 7 martiu [1]841 aceste toate le face cunoscute Vic[arului] gr. cat. din Urbea Mare. De unde C[on]s[ist]itoriul de acolo cu d[atul] 20 mart[ie] [1]841 Nr. 232 reproaba fapta preatinsă a lugosenilor, și a lui, și ei impun strens ca de aci în ante nimic să facă – nici a se face să lase, până ce n-a ceare consiliu de la C[on]s[ist]itoriu.

El totuși în 8 apr[ilie] [1]841 ceare de-a dreptul de la Scaun[ul] Direcțional al c. r. camere din Banat, că precum până aci în 5 ani trecuți, așa și de aci înainte să aprobease cei 60 f. m. c. pentru cultul bescicesc deputați.

În Instrumentul din 11 iuniu [1]841 făcut în antea Ma[a]g[istra]tului cetățienesc și subscris de acesta și întărit cu sigilul opidului se specifică în Lugos a fi fost atunci 821 suflete gr. cat. din cari să leagă a concurge cu ajutorul seu cei cu casă 84 inși părinți de familie a presta 10 zile cu palmele, și cei fără casă – chirieăși – 60 părinți de familie cu 5 zile de lucru./p. 8/

În 30 iuliu [1]841 Bercianu notifică Vicariului gr. cat., cumcă comunitatea neu[nită] au trâmăis Deputați la Viena pe Io[an] Ozeszky și pe Advoc[atul] Miska Pascu, că sub specioasa titula: „că, după ce opul organizațiunei m[a]g[is]tratului cetățienesc de la Camera Regească s-a străpus cu opiniune favorabilă

la Camera Imper[ială]” cu solicitarea acceptării aceleia, de o dată să mai tentease a împedece redecarea Bese[ricei] în piață.

Iară Cosist[oriul] Orădan cu d[atul] 7 aug[ust] [1]841 nr. 517 răspunde lui Bercieanu, că pentru Bese[ri]că a scris și la Ma[ies]t[a]tea Sa, și la Esc[elenta] Cameră. – Asemenea a făcut cunoscut că s-a întrepus la Admin[istrația] dom[enială] din Temișoara ca să nu esemease pre Bercieanu pentru censul Dominal și al Dațiilor la 241 f. 9 ½ x. restante.

Acum a urmat altă fază a lucrurilor, că Protopopul neu[nit] cu Preoții sei au pregătit conscripțiune nouă a poporului, – pe care Bercieanu o numesce falsă, cu care s-au nisuit a demustrea că nici 300 suflete gr. cat. nu sunt în Lugos, și așa să împedecă 1) redicarea Bese[ri]cei în piață și, 2) dobândirea sesiunei Parohiale a 6^a vacante; înse când au cerut a) de la Lad[islaw] Marsovszky ord[inul] jude[țean] – b) de la Io[an] Ungvari Fisc[ul] dom[enial] și c) de la M[a]g[is]t[ra]t, ca să o legalisese, din tot locul au fost respinsi. –

Totuși înse au influențiat cu aceea atâta, că planul Bese[ri]cei pregătit mai în-ante s-a retransmis de către Admin[istrația] Camerală ca să se rectifice numai pentru 600 suflete.

Ce înțelegând Vicar[ul] gr. cat., scrie la Administr[afia] Camerală cu d[atul] 14 ian[uarie] [1]842 nr. 14, ca să rămână planul cel mai denainte, aducând următoarele motive: 1) că Bese[ri]ca se face pe timpurile venitoare ale opidului Lugos. 2) că la gr. cat. e numai un altar și așa numai una dată să țină S. Liturgia, de aci. 3) vin de un dată mulți o[a]meni la Bese[ri]că. 4) ca să fie cu reflesiune și la neu[niții] locali; 5) Lugos e locu[l] principal a C[omi]t[at]ului; 6) că în Banat e a să redica C[on]s[is]toriu separat pentru depărtarea locului; apoi la visitaț[iuni] canoni[ce]sci Ep[isco]pii să aibă unde celebra cu solemnitate. 7) că să pot întorce la unire toți neu[niții] din Lugos, – cand apoi să poată încăpea în două Bese[ri]ci.

Iară de altă parte acea conscripțiune a dat ocaziune a se despune de la În[alta] Cărmă conscrierea oficioasă a gr. cat. din Lugos; pentru aceea și Vicar[ul] gr. cat. cu dat 14 ian[uarie] [1]842 nr. 13 scrie lui Bercieanu, ca să conlucre la comisiunea despusă pentru conscrierea gr. cat. din Lugos.

Înse Bercieanu nu a stat într-agiutor comisiunei pentru conscrierea gr. cat. din Lugos, ci cât i[-]a fost în potenția a împedecat, din cauza, că s-au redicat unii malconțenți gr. cat. cari parte nu era îndestuliți cu Bercieanu, parte nu era îndestuliți cu învețietoriul gr. cat. Petru Olteanu, și așa da material de intrigi neude a abate pre unii și alții de la neunire. – Dar și cei pacinici gr. cat. au început a[-]și pierde răbdarea vezind că să fac atâtea sucituri, cu redicarea Bese[ri]cei, de nu mai încep a o edifica. Iară pe Berceanu îl mai apăsa amara lipsă, care îl împedeca, de a nu putea să lucre, după cum voia; pentru cari cauze el să fost determinat a merge în persoană la Imperatul în Viena, cugetând în a sa simplitate cumcă de acolo să va reîntoarce, și cu ordinațiuni mai energice pentru redicarea Bese[ri]cei, și cu congrua parohială îndestulitoare, și pote cu alte remunerațiuni, și decorațiuni pentru meritele sale de S. Unire. Spre acest scop a rogat de la Consist[oriul] orădan a i să da pasualele necesarii.

C[on]s[is]toriuul orădan, știind mai bine că ce să cuvine la astfel cercustanțe cu d[atul] 28 mai [1]842 lui Berceanu ei deneagă pasualele cerute, și îl asecură că toate aceste lipse să vor dereage prin C[on]s[is]toriu. -

În mijlocul acestor neîndestuliri parțiali, Do[mnul] a cercetat pe lugosieni cu altă întemplantă înfloritoare mai generală, căci în 8/20 iuliu [1]842 au ars în Lugosul rom[ân] și în 17/29 aug[ust] în cel German – cu totul 250 case; cu cari împreună s-a mistuit și Casa Comitatului și Bese[ri]ca neu[nită] cu două turnuri ale lor cu forte înalte și frumoase, și casa lui Bercieanu, în care era Capela interimală, și acele case toate cari era mai în ante desemnate de catra neu[niți] pentru loc de Bese[ri]că gr. cat. **p.9/**

Înse pentru Berceanu, și pentru S. Unire această întemplantă Do[mnul] o a întors spre mângâiere multă; căci Provisoratul camerei la cererea lui i[-]a dăruit 25 mii cărămidă arsă, și 100 cubuli de var stins pentru reedificarea casei sale; înse i s-a denegat a să ajusta pentru capela interimală magazina de bucate a Camerei și aceea dearsă.

Iară pentru Beserica cu În[altul] Decr[et] d[in] 10 aug[ust] [1]842 Nr. 27.956 se aplacideasă proieptata cărămidă și var, și prețitul de 900 f. pentru recuisitele Besericesci, ca a să fiefeptui despune Admin[istrația] Camer[ală] d[in] Temisio[a]ra cu d[atul] 24 aug[ust] [1]842 Nr. 9898.-

Înse tot cu d[atul] 24 aug[ust] [1]842 Nr. Cam[eral] 9977/10.000 s-a esmis comisiune în fația în persoana aseso[rului] Balăt, ca să ernease încât ar putea fi acceptabil consiliul C[omi]t[a]tului ca pentru teama focului să nu se redice Beserica în piață; care în 16 sept[embrie] a. a. a și împlinit misiunea sa. Acestuia a urmat B[a]r[onul] Ambrosi Presied[intele] Admin[nistrației] Camer[ale] din Temisoara, care iară a cercetat toate localitățile recomandate, și dintre acestea i s-au înpărut localitatea lui Holstein, și cea a Fisicului Georgevici cari cercustări le face cunoscute Bercianu și C[on]s[is]torului orădan.

C[on]s[is]toriu cu d[atul] 15 opt[ombrie] [1]842 Nr. 539 notifică lui Berc[ianu] că s-au făcut pași energici pentru redicarea Beser[iciei] în piață; și că nou denumitul Ep[isco]p Vas[ile] Erdélyi e dus la Viena; care acolo se va întrepune și pentru congrua parohială de la zioa întorcerei lui la S. Unire.

Acum Bercianu cu dat 1 opt[embrie] [1]842 pentru edificarea caselor sale, în cari are să fie și Capelă interimală cere ajutoriu grabnic din banii strenși pentru cei dearși, ca să plătească alte 10 mii cărămizi lucrate pre credit, și să cumpere lemnele de brad neceserii; iară cu d[atul] 4 noem[brie] a. a. cere de la C[on]s[is]toriu ca să-i trămită 100 f. de la P[ă]r[intele] Moga, și alt ajutor ca să gate casa.

Iară la întrebarea făcută de către Vicar[ul] gr. cat. – că repausatul Ep[isco]p Vulcan i ar fi dat 380 f. m. c. pentru cumpărarea Casei parohiale; și alți 809 f. 24 x. pentru cumpărarea cărților și supectilia lor la capela din Lugos?

Bercianu răspunde: că el 380 f. a primit de la oficiul dominal (care?) în v. a. iară nu în m. c. iară alți 200 f. judele din Ramna Șt[efan] Popovici i-a predat în epistolă închisă P[roto]p[o]pului Dobra; și alți 130 f. de altă dată trămiși i-a primit P[roto]p[o]pului Dobra, și lui nu i-a dat nici un xriu. Apoi adaugă că și cei 809 f. 24 x. poate că au rămas la Dobra, ca și ceilalți. – Și fiindcă și Dobra și Vulcan au repausat, cauza aceasta încă să vede a fi rămas moartă.-

Sam[uil] Vulcan Ep[ico]p a rep[ausat] în 13/25 dec[embrie] [1]839; iară Avr[am] Dobra P[roto]p[o]p cu 1 lună mai în ante; adevă în 21/11 [18]39.

În a[nul] 1843 13 mai Nr. 238 Vicar[ul] gr. cat. sumite lui Bercianu în Copia Decr[etul] Camer[al] R. H. Aul[ic] din 3 mai [1]843 Nr. 15.703 care Decret memoreasă Vicar[ul] că ar fi respunsul la solicitațiunea sa din 4 apr[ilie] [1]842 Nr. 161 în care se aplacideasă pentru redicarea Beser[iciei] în piață 18.879 f. 6 x. m. c., și să intimescă, că fără amânare să se apuce de lucru, și să se plătească din casa admin[istrativă] din Temisioara a Cam[erei] R. spre care scop și la administr[ati]a Cam[erală] din Temisioara s-a trămis acest Decret din 3 mai cu Nr. 17.703. –

Tot odată ceare Vicar[ul] gr. cat. conscrierea celor dearși gr. cat. din Lugos, după Instrucțiunea, carea a fost trămisă lui Bercianu în 10 apr[ilie] [1]843.

În a[nul] 1843 13 iunie Nr. 21.768 s-a esmis Decret[ul] Consil[iului] Cameral Locut[enețial] Reg[al] din Buda, prin care să dă Parohului gr. cat. din Lugos, în loc de 150 f. anuali, până aci solviți, din provențele dominali/p.10/300 m. c. și alți 60 m. c. pentru prejuncturi la filiale; iară Cooperatorelui să dau 150 f. m. c.; – și congrua Parohului preînsemnată să întregesc de la 1 febr[uarie] [1]836 începând, și așia de una dată a primit 1150 f. m. c.

Despre acest Decret scrie lui Bercianu și Ep[isco]pul Erdelyi cu dat Urbea Mare 4 aug[ust] [1]843 Nr. 36/404 că și însuși l-a primit cu dat 23 mai [1]843 Nr. 184 și ceare ca să-i trimită informațiune din temp în temp despre progresul edificării, despre defecte și alte cercustări.

Deci Bercianu și scrie

a) la Consistoriu cu d[atul] 7 aug[ust] [1]843 cu contrarii, în contra despusețiunei din a. 1838 ca Biserica să se redice în piață, lasand oare câțiva pași de la crucea din piață în derepțiunea către casa comitatului; din nou s-au adunat, și au făcut rogare la Dietă, pentru ca să împedecă redicarea Bisericei; și cere a să notifica aceasta și Ep[isco]pului, care să afla la Dieta în Posoniu; apoi

b) în 16 aug[ust] [1]843 a scris și Ep[isco]pului pre lung și pre lat descriind pedecile edificării Bisericei opuse; și anume, că din casă că licitațiunea murariilor, și a lemnariilor încă nu e ratificată, să mai poate amâna mult edificarea, și de săpătura fundamentului fiă gata. Descrie și machinațiunile inemicilor.

Iară Ep[ico]pul cu d[atul] 8 sept[embrie] [1]843 Nr. 132/520 răspunde la scrisoarea lui Bercianu din 3 sept[embrie] ca pentru altariu ca să nu fie quadrat – după cum s-a fost pus în plan, ci semirotond a arătat la Camera Reg[ală] – și dă consiliu, că după ce s-a pus început la redicarea Bisericei, să nu se mai pună dificultăți neesențiali, prin care se mai deae ocaziune inemicilor, pentru amânare; și la aceasta să mai descepece și pre poporeânii sei.

În 29 noem[brie] [1]843 Bercianu refereasă Ep[isco]pului, că s-au bătut pilotele la fundamentul Bisericei mai mult de jumătate; și că în 30 opt[ombrie] cal[endarul] nou s-a început așeziarea fundamentului în partea de sub turn, și ar fi de dorit, că în tomna a. a. să se redice fundamentul preste facia pământului, ca să nu se resipească săpătura mai mult, după cum până aci de două renduri s-a întemplat.

Tot cu această ocaziune arată Berc[ianu] Ep[ico]pului, că casa sa parohială și grădurile s-au acoperit; că scoala și locuințele a capelanului, și a învețătorului s-au nuruit, înse până la primavera venitoare nu se pot înlocui. – În fine amintească despre un Intimat care întreabă Ber[cianu] a sosit la comit[a]t.-

Aici nu va fi superfluu a însemnea cumcă: locul unde să află acum Biser[ica] din piață în vechime a fost un noroi adinc, numit „Balta cu trestia” carea să estinda pe locul cât țiene piața și până la Casele comitatului, din care, balta prinde până mai târziu încoace copaci. Iară cu redicarea Caselor Comitatului și a Bisericei s-au redicat locul încât s-ar părea acum aceea a fi fost ceva peste potenția. Înse cu săparea fundamentului Bisericei până la nisipul de apă – s-au mai arătat și alt fenomen geologic, că pe nasip s-a aflat resturnat pădure de lemne de gorun semipetrificate, cari fiind cruciș curmeziș căzute s-au tăiet după cum a poftit linia fundamentului, una trupină totuși mai groasă s-a nimerit în lungul fundamentului, pe carea o au scos afară. – Iată dară cauza pentru care a fost de lipsă a se bate piloate de stăgieriu pre cari să se așeze fundamentul Bisericei.

În urma acestora Ep[isco]pul cu d[atul] 8 dec[embrie] Nr. 366/799 dă inviațiune lui Bercianu, ca la Congregațiunea C[omi]t[a]tensă din 11 l. a. să ceară în copie/**p.11**/Intimatul sosit de la Cărmă în treaba Bisericei, și să il trâmăit.

Asemenea preînsciințieasă că la primăvera venitoare are de cuget a visita canonicească părțile bănățiene, și cere descrierea Itinerariului de la Temisoara la Iladia.

Iară în 20 ian[uarie] [1]844 Nr. 85 tot Ep[isco]pul dă invitațiune lui Bercianu, ca în secret să cerce la V[ice] comitele, că trimisa informațiunea la Cărmă, și dacă nu o a trimis, să solicitease trâmitemea ei, ca să nu să împedecă lucrul început la Biserică.

În 6 fevr[uarie] [1]844 se redică asupra lui Bercianu senatorii magistratului lugosian și-l pâresc la Ep[isco]p p că să mestecă în trebile orașului, și s-a pus în fruntea openenților.

Iară în 13 mart[ie] [1]844 Adunarea Cetățienească îi dă Atestat, lui Bercianu, cumcă în 20 iuliu [1]842, cu foc mistuindu-se în Lugos 314 case, și lui Bercianu, nefiind el acasă, a ars casa de lemn, o cămară -șiopru, – grasdu-cotețiu cu 2 porci grași, încât n-au remas numai cu ce a avut pre trup. -

Tot pre timpul acesta în numele comunităței gr. cat. din Lugos, s-a susternut la împăratul Ferdinand al V^{le} rogare, ca lui Bercianu, pentru meritele lui, că a întemeiet în Banat 14 parohii să i să deae distincțiune de un rang (demnitate) mai înaltu.

Pre lângă aceste niruinție personali, în primăvera a. a. să continuatu și așezarea fundamentului Beser[icii] încât la relațiunea lui Bercianu d[in] 9 iuniu Ep[isco]pul cu d[atul] Oradea Mare 14 iun[ie] [1]844 Nr. 682 înpotereasce pre Bercianu ca cu solemnitate cuviințioasă să sințiască fundamentul Besericeii, carea solemnitate sa și împlinit în Sărbăto[a]rea S[ân]ților Ap[osto]li P[etru] și P[avel] (joi).

Tot atunci mai notifică Ep[isco]pul că a fost în audienția la Împăratul, care l-a asecurat „că nu numai nu-și va trage cuvântul, ci încă va mai lăți grația sa preste noi”.

Iară în 22 iun[ie] [1]844 Nr. 698 răspunde Ep[isco]pul lui Bercianu, că a primit înștiințierea acestuia din 16 iun[ie] despre nouele împedecări la clădirea Bes[ericeii] puse, și că în septemăna venitoare să va duce la Dietă, și că aceale toate le va învinge.

Deci, la relațiunea lui Berc[ianu] din 8 și 19 iuliu scrie Ep[isco]pul din Poson cu d[atul] 25 iul[ie] [1]844 Nr. 715–717 și împărtășiasce cu Bercianu:

- 1). Intimat[ul] d[in] 28 mai [1]844 Nr. 18.943 prin care acum a 3^{ia} oară se demandă redicarea Bes[ericeii] în piață; și că s-a trimis și la Admin[istrația] Cam[erală] strins mandat; și că va urma și al 4^{le} Intimat;
- 2). Împărtășiesce Decr[etul] Camer[al] din 19 iun[ie] a. a. Nr. 21.979 în care se espune că s-a cumpărat casa lui Nicolae Georghevi, și că uniții sunt scutiți a lucra fără plată la acele edificățiuni.-
- 3). Decr[etul] Cam[eral] din 19 iun[ie] a[nul] a[cesta] Nr. 21.267 prin care Învețiătorilor de sub patronatul Camerei se defige salariu an[ual] de 100 f. m. c.-

Și în finea scrisoarei sale preatinse Ep[isco]pul liniscesce pre Berc[ianu] ca să asceapte denumirea sa de V[ice] A[rhi]diacon până ce va mearge Ep[isco]pul acasă, când va urma și denumirea Parohului în Fabricul Temisiorei.

În 31 aug[ust] [1]844 Bercianu refereasă Ep[isco]pului, cumcă Iova Popovici, și cu Iosif Panaiot trâmțiend din Pesta negociul către Casă, s-au dus la Viena, că acolo cu avocatul Pascu, și cu judele orașului Ozeszky să înpeadece edificarea Besericeii; asemenea, că George Papházy jinerale protei Atanasievici cu metropolitul din Carloveț s-au dus la palatin, și poate și la Viena; și roagă mizilocirea Decretului „că batâr fundamentul să se gate până în earnă”.

Mai adaugă, că cu poșta trecută au sosit planurile pentru Casa Parohială ...⁶⁸că au început a dobori tractul deasupra, și la 1 septem[brie] să va țienea licitațiunea cu maiestrii.

În 10 noem[brie] [1]844 Nr. 956 Vicar[ul] gr. cat. comunică cu Berc[ieanu] Decr[etul] Esc. Cameră d[in] 18 sept[embrie] [1]844 Nr. 34.523/35.224 întru care se spune, că și de s-a despus edificarea Beser[iceii] în piață, cu d[atul] 17 apr[ilie] [1]844 Nr. 13697; totuși, după pusa/p.12/Inhibițiune Judiciară asupra Dominiului Cameral, prin unii lugosieni, s-a întârziat; -înse fiindcă În[altul] Consiliu a insinuat, cumcă C[omi]t[atul] Carașului cu d[atul] 6 aug[ust] a. a. a fost înștiințiat despre înalta voia (mente) a Ma[jes]t[ă]ței Sale, de a să redica în piață Beser[ica] gr. cat. – Așia se demandă, că Magistratualii cari făcu Inhibițiunea să se tragă la răspundere, și să se prevedeze cu cea mai mare esactitate, ca să nu se mai facă dificultăți la edificarea Besericeii; și că – Administrațiunea Camerală acum fără întârziere, cu preferință să se apuce de edificarea Besericeii.

După atâtea pregătiri – și după învingerea atâtor și mari dificultăți, acum Ep[isco]pul, fiind sigur despre sustarea S. Unire în Banat, a căria centrul e să fie Beserica din Lugos, în d[atul] 11 dec[embrie] [1]844 pre Bercianu îl denuneasce surogat Protopop a Banatului, cu ajutoriu anuale de 150 f. din subsidiul P[roto]p[o]pesc de 400 f. m. c. „cu acea sperare, că nou denumitul va întru buna înțielegere cu P[roto]p[o]pul Maxin, și sfaturile acestuia le va primi”.-

⁶⁸ Loc liber în text.

Bercianu înseamnă n-a putut suferi ca să atârne de la P[roto]p[o]pul Maxin, ci au lucrat mai tot după cum a priceput el, de unde a urmat frecări, – ura, – și insinuări a căroră urmări au susținut între iei un feliu de apatie împromutată până la moarte.

Administrațiunea Domeniului Cameral, după ce în toamna a[nului] [1]844 a pus numai din parte fundamentul Bisericii, cu primăvara anului 1845 s-a apucat iarăși de lucru, și a scos fundam[entul] preste tot, și deasupra surfecei pământului de un strat de om; iară în anii următori [1]846 și [1]847 a continuat edificarea încât templul viforos din a[nul] [1]848 a aflat Biserica sub acoperement, și turnul redicat până la culmea acoperementului Bisericii. Ep[iscopul] ca să poată escontenta pe Bercianu l-a provocat, ca să pregătească specificațiunea speșelor de esmisiuni. –

Bercianu dară s-a folosit de ocaziune, și aceale în a[nul] 1847 le-a specificat la 467 f. 8 x.

Iară Capitlul din Urbea Mare și în 8 oct[ombrie] [1]847 dă Plonipotenția lui Bercianu, că în 20 noem[brie] [1]847 în Congr[egația] C[omi]t[a]tensă la alegerea de deputați la Dietă să voteze pentru Capitlu; iară în 25 febr[uarie] [1]848 îl împutearească în locul Capitlului a lua parte la Congregațiune și la consfătuiri. Că prin atâtea titule de onoare să-i redice veața lui.

În 15 martie [1]848 proclamându-se libertatea, egalitatea, și frățietatea tuturor supușilor țierei, românii neu[niți] din Lugos au socotit a fi sosit templul în care și cu puterea să derime Biserica din piață; iei dară s-au adunat în mulțime mare cu furci și cu topoare, ca să se apuce de dărîmarea; ci deregătoriei comitatense a succes a[-]i înprăscă.

Iară Ep[iscopul] Erdélyi cu d[atul] 28 apr[ilie] [1]848 încunoșcințieasă pre Bercianu, scriindu-i unguresce, care limba Bercianu nu o sciea – că la arătarea acestuia a recurs la Minister, ca să împedecă pre neu[niți] a nu să atinge de Biserica; iară în altă scrisoare încă d[in] 30 mart[ie] [1]848 impută lui Bercianu „că el ar fi fost de vina, cumcă românii din Lugos au voit a derima Biserica noastră”, deci dă consiliu ca uniții – să fie înțelepți ca serpii și blanzi ca porumbii.

Iară după liniscirea țierei – consistoriul orădan cu d[atul] 7 dec[embrie] [1]850 Nr. 1164 impune lui Bercianu – ca în urma scriptei administrațiunei Camerei din Temisioara cu d[atul] 14 nov[embrie] [1]850 Nr. 12.724 să pregătească consemnațiunea tuturor uneltelor, paramentelor, ornatelor, a frontariului s.c.l. și să le sustearnă la C[on]s[ist]or.

Bercianu cu d[atul] 5 ian[uarie] [1]851 Nr. 33 relatează la C[on]sistoriu, că încă în an[ul] 1846 consemnațiune cerută o a susternut la același, împărtaşind atunci tote cele de lipsă; – Iară acum pune în Proiect numai aurirea frontariului/p. 13/la 6882 f., – iară a ornamentelor 1362 f. 30 x. Iară campanele le proiepte[a]ză una de 15 c[en]ten[are], alta de 12 c[en]ten[are]. –

În 3 iunie 1851 Nr. 573 Ioan Pák canonic și vicar Ep[iscop]esc, notifică lui Bercianu că Proiectele susternute le-a trāmis în 8 mai [1]851 Nr. 478 la administrațiunea erar[ială] din Lugos cu debuințioasă reprezentațiune; – și deodată ei alătură 25 f. de ajutor pentru redicarea cu solemnitate a Crucii pe turnul Bisericii.

În 8 aug[ust] 1851 Nr. 891 Ep[iscopul] provoacă pe P[roto]p[o]pul Maxin ca să sustearnă Istoria și topografia Lugosiului. Aceasta pregătindu-se s-au espedat în 4 sept[embrie] [1]851 și copia ei se află aci sub/adresă.

În 27 nov[embrie] 1851 Ioan Bercianu nepotul P[roto]p[o]pului ca notariu magistratuale ceare predarea treascurilor Bisericii, că nisce unele ce să țien de resortul armelor, cari să adună de la posesorii lor.

În 27 apr[ilie] 1852 în urma decisului în urma Direcțiunei financiale cercuale cu d[atul] 24 apr[ilie] a. a. Nr. 2847/IV.241 ceare Velwalteru din Lugos Csákányi de la Bercianu Rațiuni despre Capitalele, și realitățile Bisericii din Lugos. – Bercianu răspunde „alte cele”.

În 20 aug[ust] 1852 Bercianu trimite consemnățiunea paramentelor pentru instruirea Bisericii.

În 4 oct[ombrie] [1]852 Nr. 2352 Direcțiunea Edilă din Temișoara în urma Decretului din 6 iun[nie] a. a. Nr. 4706/803 ceare respuns de la Bercianu, că oare Iconostasul s.c.l. e pregătit în Proiect după ritul oriental, și oare nu să poate străforma și altcum.

Bercianu cu d[atu]l 6 dec[embrie] [1]852 răspunde cu provocare la proiectul din an[ul] 1846 prin Ep[iscop]ul Erdélyi susternut.

În 16 mart[ie] 1853 Nr. 249 Ep[iscop]ul Erdélyi făcînd despuierile necesarii pentru pregătirea Iconostasului – ceare de la Bercianu a să măsura lățimea și înălțimea locului pentru Iconostas, și a o sustearne.

În 9 apr[ilie] [1]853 Bercianu a răspuns înse „alte cele”.

Iară în 30 apr[ilie] [1]853 Bercianu notifică Ep[iscop]ului, cumcă de la Comisariatul din Lugos s-a cerut informațiune despre starea poporenilor uniți din Lugos, și că acesta a răspuns că aceștia sunt venitori și zileari.

În 11 mai [1]853 Nr. 619 Ep[iscop]ul trimite ursoriu lui Bercianu ca să răspundă la provocarea sa din 16 mart[ie] [1]853 Nr. 249. -

Bercianu în 24 mai [1]853 răspunde, că Inginerul n-a găsit planul atunci, înse acum îl trimite; iară Planul Iconostasului pregătit în an[ul] 1846 după cel din Temișoara – dacă s-au perdut – perzătoriu să plătească 100 f. la sculptorul din Arad pentru pregătirea altuia din nou.

În 22 oct[ombrie] [1]853 P[roto]popul Maxin scrie că pentru campane s-au pus termin de licitare 24 oct[ombrie] a. a.

În 9 dec[embrie] [1]853 Bercianu relaționează despre Iconostas și Ep[iscop]ului Erdélyi./p.14/

În 11 ian[uarie] 1854 Verwalterul ceare înscrierea la Campana.- Iară Bercianu în 15 ian[uarie] o și trimite de următoriu cuprins.

Pe campana eăi mai mare să fie să fie icona descinderei Spiritului S[ânt] cu această cercuscriere.

„În numele providenței divine spre chemarea celor vii, și petreacerea celor morți s-a turnat Campana aceasta pe sama S. Biserici Romane U[nite] din Lugos dedicată Patronului S[ântului] Spirit, cu speasele Erariale, din îndurarea Aug[stului] Împ[ărat] Francisc Iosif I. care a înființiat de nou Vechea Metropolie a Rom[ânilor] U[niți] în Alba Iulia, și a fundat episcopate una în Banatu Temesian la Lugos și în Transilvania la G[h]erla preconisate și întărite în 19 decem[brie] [1]853 de S[anc]titatea Sa Patriar[hul] Romei Evlavie a 9^{lea} sub Guvern Excel[enței] Sale D. Diec[esan] Ep[iscop] Vasiliu Erdélyi de Urbea Mare, și sântiendu-se în Anu[l] 1854 febr[uarie] 26 prin Parohul și V[ice] A[rhi] D[iaconatul] Banatului Ștefan Bercianu care în Annu D[omnului] 1836 ian[uarie] 13^a cu Poporul de aici de la n.u. la S[ânta] Unire a trecut spre eterna memoria”.

Pe Campana cei mai mică să fie:

„În gloria S[ân]tei Treimi spre chemarea celor vii și petrecerea celor morți s-a turnat campana aceasta în a[nul] [1]854 pe sama S[ân]tei Biserici Romane gr. cat[olice] catedrale din Lugos dedicate patronului S[ântului] Spirit cu speasele Erariali din grația Aug[stului] Imp[erator] Francisc Iosif I. sub guvernul Exce[lenței] Sale D. Diec[esan] Ep[iscop] Roman G[reco] C[atolic] Vasilie Erdélyi de Urbea Mare, fiind Paroh locului și Protopop în Banat Ștefan Bercianu, care întoarse la S[ânta] Unire în anii trecuți un mare număr de români în Banatu Temesian ca la 12 mii suflete în 20 comune cu Preoții lor. Sințind Campana spre eterna memorie”.-

În 29 mart[ie] 1854 Nr. 373 scrie Ep[ico]pul lui Bercianu, ca să spună poporului: „că nu este încă cu potență să se sântiească Biserica aiea, care doară o va sânti Ep[isco]pul Lugosiului, care să sperează a fi denumind nu preste mult”.

În 1 iulie [1]854 Nicolae Borbola vicar cere ca în sesia ordinațiunei Ep[isco]pesci din 22 aug[ust] 1853 Nr. 1044 să răspundă Bercianu despre ceale ce s-au procurat și făcut la Instruirea din lăuntru a Bisericei.

În 28 aug[ust] [1]854 Ep[ico]pul Dobra răspunde lui Bercianu că a primit interesantele incunoscințieri despre Resedință, despre internă Instruire a Bisericei, despre Capela Ep[isco]pe[a]scă argintării și vestimiente Ep[isco]pesci și despre campane.

În 18 oct[ombrie] [1]854 Bercianu cere de la Finanz Bezirk – Direcțiune, i-a – încredințat fiind, că până în 14 zile vor sosi campanele: 1) să le pregătească scaun; 2) să gate treptele altariului și altariul; 3) că și mai nainte de Instruirea din löntru să-i predeaie Biserica pre lângă inventar, că de 18 ani tot în casa privată a servit S[ânta] Liturgia.

În 30 oct[ombrie] [1]854 Bercianu roagă și pe Ep[isco]p ca să scrie la Finanz – Directorul din Temisioara, ca să predeaie Biserica – că Campanele în 14 nov[embrie] să vor aduce, odăsdile sunt gata, că așa și densul se scape de clevetiri, că țiene în casa sa Biserica ca să capete cens de 90 f. pe an.

În 2 nov[embrie] [1]854 C[on]s[is]toriuil Orădan, notifică lui Bercianu că a scris la guvernul din Temisioara – pentru predarea Bisericei, și că Prea Sânt[ia] Sa E[ico]pul diecesan nu să „contrivească” că S[ântia] Sa să sanțiească Biserica spre a servi întrensa S[ânta] Liturgia.

În 5 nov[embrie] [1]854 P[ro]popul Maxin scrie lui Bercianu că lusterul e gata, și să trimită după el. -/p.15/

În 28 nov[embrie] [1]854 Bercianu ceare de la În. c. r. Direc[țiune] Finantiaria, ca sei predeaie Biserica, fiindcă a fost silit a asecura pre poporenii sei că în 3 dec[embrie] c[urs] nou (21 nov[embrie] c[urs] v[echi] vor intra în Biserica; și în puterea ordinațiunei Ep[isco]pesci din 2 nov[embrie] a [1]854 să presenta aceia că comisarii Ep[isco]pesci spre primirea predărei Bisericei. -

În 1 dec[embrie] [1]854 Direcțiunea Financiaria din Lugos notifică lui Bercianu, că a despus pregătirea Instrumentului de transpozițiune și când acela va fi gata se va preda pre lângă un exemplariu.

În 3 dec[embrie] [1]854 prin deputațiune cu solemnitate s-au predat Biserica.

În 6 dec[embrie] Admin[istrația] Camerală cu Nr. 1364 arată că în urma Ordinațiunei din 1 dec[embrie] [1]854 Nr. 9858/1330 IV. s-a demandat grabnica predare a Bisericei, ci fiindcă pana în 3 dec[embrie] când s-au ținut întâia Liturgiă în Biserică nu s-au putut preda acea cu toate formalitățile; așa se defige termin de predare de predare 20 dec[embrie] [1]854 la 9 ore a. m.

În 12 dec[embrie] [1]854 Fridrich Henig turnătoriul de campane din Temisioara a adus Campanele.

În Instrumentul de predare și primire cu d[a]t[u]l 20 dec[embrie] [1]854 sunt subscriși:

(L.S.) Georg Wimenthal m. p. P. K. K. Kam[m]eral Verwalter als Übergeber.

Johan Rotter m. p. k. k. Ingen. Ad. als Übergeber.

(L.S.) von seite des k. k. Bez. amt[es] in Lugos Samuel v[on] Ruttkay k.k. Bzks. adj. I. Klasse.

(L.S.) Stephanus Bercianu m. p. Parochus gr. c[atholicorum] Lugosien[is] Vice-Archi-Diaconus, Part[ium] Banaticarum S. Sedis Consistor[ialis] Assessor Denominatus Deputatus ab Excel, Domini Ep[ico]po er Venerabili Consistorio.

(L.S.) Mich[ael] Pauss m.p. senator.

(L.S.) Constantin Udrja m.p. Inhabet des k.k. goldenen Verdienst Kreuzes mit der krone, Bürgerliche Handelsmann und gewesenen Stadt Richter

În 20 martie c[urs] v[echi] 1 apr[ilie] c[urs] n[ou] 1855 în Dumineca Floriilor s-au redicat Campanele, cei mai mică după amiazi; iară cealaltă nepotend intra pe fereastă, în ziua următoare dimineața s-au așezat.

În 30 apr[ilie] [1]855 Admin[istrația] Camerale din Lugos în urma Decret[ului] Direc[țiunii] Finan[țiare] a Țării din 14 apr[ilie] [1]855 Nr. 6871/527 și a Direc[țiunii] Finan[țiare] din Lugos din 24 apr[ilie] [1]855 Nr. 3282/419 reacearcă pe Bercianu ca să pregătească Inventariul Paramentelor cari se află în Beserica gr. cat. din Lugos de către patronat procurate.

În 10 mai [1]855 – Administrațiunea Camerale din Lugos sustearne la In[alta] Direc[țiune] frumoasa opiniune pentru înfrumusețarea Besericei Catedrale; vidimată și de Bercianu.

În 12 mai [1]855 în urma recercării Direc[țiunii] Finan[țiare] din Lugos din 24 apr[ilie] mai sus însemnate s-au pregătit Inventariul ornamentelor, paramentelor, și al Recuisitelor.

În 30 iunie [1]855 Bercianu trimite și Ep[iscop]ului Erdélyi în copie opiniunea Direc[țiunii] Financiare Cercuale din Lugos cu d[ă]t[ul] 10 mai [1]855 espedate și aci mai sus comemorate. -/p.16/

În 18 oct[ombrie] [1]855 P[rotopop]ul Maxin notifică lui Bercianu că Cardinalul și Pro Nunciul apostolic Viale Prelea cu Ep[iscop]ii Erdélyi, Dobra, Alexi, în 24 oct[ombrie] vor treace prin Lugos mergând la Blas, și așa să pregătească cuviințioasa primirea lor.

În 17 mart[ie] 1856 Ep[iscop]ul Dobra scrie lui Bercianu, că pentru Instruirea internă a Besericei a sus-ternut la Direc[țiunea] Edilă în 27 dec[embrie] [1]855 reflesionile și dorințele sale. –

În 4 febr[uarie] 1858 Eptropii Beser[iciei] Catedrale din Lugos cer de la Ep[iscop]ul Dobra, ca să se întrepună pentru dobândirea părții competente de venit din earba de pe Cemetierul comun al românilor pe sama Besericei Sale.-

În 20 ian[uarie] 1861 Nr. 151 „Staats –Buchhaltung” prin „Steueramt” ceare Inventariul Paramentelor prin Patronat la an[ul] 1855 resolve.

Aceaste toate le-am însemnat aici din actele arhivului Parohial gr. cat. din Lugos, după ce P[rotopop]ul și Parohul Ștefan Bercianu a repausat în 23 sept[embrie] 1870 în etate de 68 ani.-

Despre Ștefan Bercianu să mai însemnează, cumcă acesta într-o recunoascerea meritelor sale în 7 martie 1856 a recurs pentru un stal canonical, și Ep[iscop]ul Dobra l-a recomandat cu toată voia pe stalul al 4^{lea} la din nou înființiatul Capitlu al Besericei Sale Catedrale, înse atunci- din cauza că a fost căsătorit dimpreună cu P[rotopop]ul Avram Maxin – care a fost propus pe stalul al 2^{lea} a fost eschis.

Tot Ștefan Bercianu în 11 iunie 1859 la recomendațiunea Nunciului Ap[osto]lic a dobândit de la P[ontifi]cele R[oma]n Piu al IX^{le} Medalia de Aur a Imaculatei concepțiune a B. V. Maria pentru meritele sale de S[ânta] Unire.

Scrisam în Lugos la 25 aug[ust] 1885

Ștefan Moldovan

Preposit

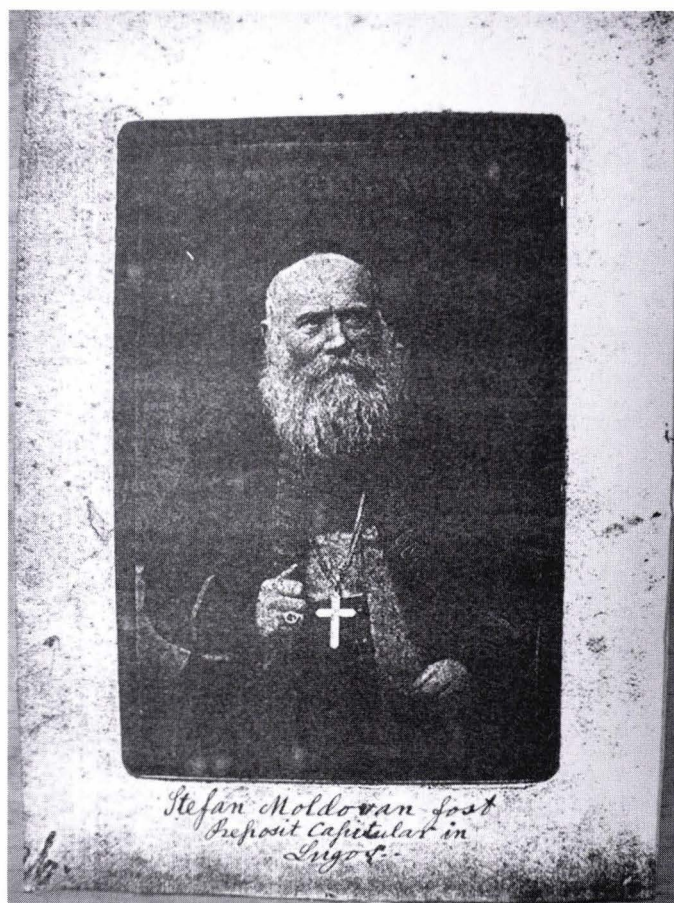

Fig. 1. Portretul lui Ștefan Moldovan (1813–1900).

Fig. 2. Mormântul lui Ștefan Berceanu în cimitirul greco catolic din Lugoj.

Fig. 3. Portretul lui Ștefan Berceanu (1802–1870)

Fig. 4. Catedrala greco catolică din Lugoj din anul 1855. Imagine de epocă.

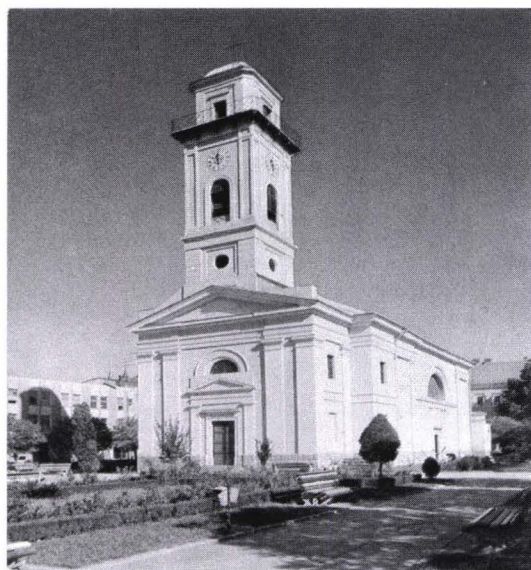

Fig. 5. Catedrala greco catolică din Lugoj, în zilele noastre.